

**Roskilde
University**

Omhed i dansk - umarkeret og markeret

Borchmann, Simon

Published in:
NyS

DOI:
[10.7146/nys.v1i59.124803](https://doi.org/10.7146/nys.v1i59.124803)

Publication date:
2021

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Borchmann, S. (2021). Omhed i dansk - umarkeret og markeret. *NyS*, 59, 11-56. [1].
<https://doi.org/10.7146/nys.v1i59.124803>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Omhed i dansk

– umarkeret og markeret

SIMON BORCHMANN

ABSTRACT

Denne artikel behandler en metodisk problemstilling i analysen af hvilke udtryksformer dansk stiller til rådighed til at indikere hvad det er man deler information om med en ytring. Der findes allerede en række analyser af sådanne udtryksformer i grammatiske beskrivelser af dansk. Motivationen for artiklen er at man i disse analyser har taget udgangspunkt i umarkerede udtryksformer. Umarkerede udtryksformer er tegn der semantisk set er ikke-specifikke relativt til andre tegn i det paradigme de indgår i. Det betyder i denne sammenhæng at disse tegn er ikke-specifikke med hensyn til at indikere hvad der deles information om. Dette udgangspunkt er ikke et indlysende metodisk valg. Alternativet er at tage udgangspunkt i markerede udtryksformer, dvs. tegn der semantisk set er specifikke relativt til andre tegn i det paradigme de indgår i, herunder med hensyn til at indikere hvad der deles information om. I artiklen undersøges to analyser: en der tager udgangspunkt i de umarkerede former, og en der tager udgangspunkt i de markerede former. På grundlag af undersøgelsen kommer artiklen med den metodiske anbefaling at man i analysen af de udtryksformer dansk stiller til rådighed til at indikere hvad det er man deler information om, tager udgangspunkt i de markerede former.

EMNEORD: omhed, informationsstruktur, markerethed, emne, fokus

1 ILLOKUTIONÆRE HANDLINGERS OMHEDSRELATION

Denne artikel behandler en problemstilling der vedrører illokutionære handlingers omhedsrelation. Ilokutionære handlinger er de sociale handlinger man per konvention udfører i og med at man siger eller skriver noget, og som netop fordi de er konventionsbaserede, kan være vellykkede eller mislykkede (Austin 1962). Den illokutionære handling jeg per konvention udførte med forudgående sætning, var således at forpligte mig på at de udsagn sætningen indlejrer, er sande, at jeg tror på at de er sande, og at den information jeg deler med læseren med udsagnene, er relevant i den forstand at denne information ikke allerede

var tilgængelig for læseren (Searle 1969). Og det at min handling er udført i overensstemmelse med de konventioner der gælder for illokutionære handlinger af denne type (Austin 1962, Searle 1969), og dermed kan anses for vellykket, gør at mine læsere kan betvivle sandheden af udsagnene, forlange evidens og klandre mig for eventuel manglende relevans. Omhedsrelationen er så en betegnelse for en relation mellem en illokutionær handling som anvendes til at dele information om noget, på den ene side, og det den bruges til at dele information om, på den anden. Dansk har ligesom en række andre sprog formet sig således at det kan bruges til at udføre illokutionære handlinger (Diderichsen 1966, Hansen & Heltoft 2011), herunder handlinger der bruges til at dele information om noget. Således kan man med en helsætningsformet handling på en gang indikere hvilken type illokutionær handling man udfører, og etablere en omhedsrelation. Fx:

- (1) Afstandskravet er lige nu én meter i dagligvare- og detailhandlen (Rulletekst i bunden af skærmen DR 05.01.21)

Med den deklarative ledstilling og et referentielt led i fundamentfeltet (Diderichsen 1987) indikerer skribenten at den illokutionære handling der udføres med rulleteksten, er en handling af den type man bruger til at dele information om noget (Hansen & Heltoft 2011). Med det udsagn handlingen indlejrer (Searle 1969), etableres en omhedsrelation. Det skribenten deler information om med seerne, er det afstandskrav der refereres til med det grammatiske subjekt *afstandskravet*. Og den information der deles, er den der formidles med prædikativet *én meter*. Omhedsrelationen er altså i det aktuelle tilfælde relationen mellem prædikativet *én meter* og så det afstandskrav Sundhedsstyrelsen i maj 2020 offentliggjorde som et element i retningslinjerne for den generelle adfærd i det offentlige rum med henblik på forebyggelse af smittespredning af COVID-19.

I dagligsproget bruger vi bl.a. kollokationer *handler om* og *er om* om denne relation. Vi siger fx bogen, talen eller filmen handler om det og det, og brevet, samtalen, mødet eller beskeden er om det og det. En bog, et brev, en samtale osv. omfatter typisk flere helsætninger og dermed flere illokutionære handlinger (Borchmann 2010). I denne artikel

begrænser jeg mig til den omhedsrelation en enkelt illokutionær handling kan etablere. Og det vil, jævnfør analysen af eksempel (1), typisk være en helsætningsformet handling. Ligeledes begrænser jeg mig til illokutionære handlinger der anvendes til at dele information, og hvor- med taleren/skribenten altså forpligter sig på sandheden og relevansen. Det vil sige at jeg bl.a. ser bort fra spørgsmål, ekspressiver (Searle 1979) og ytringer med fatisk funktion (Jakobson 1967), herunder smalltalk og relationskommunikation.

Eksemplet ovenfor er et jeg har udvalgt med omhu så omhedsrelationen forekommer intuitiv og let forståelig. Når man anvender sådanne formidlingsstrategier, kan omhedsrelationen forekomme simpel og nem at bestemme. Men det er den ikke. Således kunne jeg have valgt en række andre eksempler hvor det ville have været væsentlig sværere. Tag for eksempel følgende:

- (2) så den kan vi godt starte for
(Svæveflyvelev til instruktør, True Flyveplads 2017)
- (3) og der er rigtig god sigtbarhed i dag
(Dragepilot til passager, FASTERHOLT Hanggliding & Paragliding Center 2015)
- (4) altså I skal jo ikke selv ↑ angribe
(Sportsdirektør til ryttere, Post Danmark Rundt 2014)
- (5) og det er altså de her sår der går og kan drille os lidt
(Sygeplejerske til patient, regionshospital i provinsen 2020)
- (6) og få dage inde i marts måtte også store dele af det danske samfund lukke ned
(Hendes Majestæt Dronningens nytårstale 2020)

(2) er ledstillingsmæssigt kendetegnet ved et middelbart objekt i fundamentfeltet (understregning angiver betoning). Denne udfyldning af fundamentfeltet rejser spørgsmålet: Hvad er det man deler information med (2)? Er det det der refereres til med det middelbare objekt *den* (Togeby 1993: 445)? Eller det der refereres til med det grammatiske subjekt *vi* (Heltoft 1996: 258)? Eller begge dele (Togeby 2003: 157)? Eller er det om mulige forhindringer for at starte (Borchmann 2013)? (3) er en såkaldt tetisk sætning. Tetiske sætninger er grammatisk kende-

tegnet ved at have enten det rent formelle *det* eller stedsadverbialerne *der/her* som grammatisk subjekt (Hansen & Heltoft 2011: 1199-1200). I traditionen har man antaget at der ikke deles information om noget med sådanne sætninger (Kuroda 1972, Lambrecht 1994, Sasse 1987, Rosengren, 1997, Togeby 2003, Hansen & Heltoft 2011). Men i det aktuelle tilfælde kan man spørge: Deler den der ytrer (3), ikke information med lytteren om det der identificeres med prædikativets kerneled *sigtbarhed* (Borchmann 2016, 2018)? (4) er prosodisk kendetegnet ved markeret højtone (Grønnum 2004) på infinittet *angribe* (angivet med pil op). Markeret højtone indikerer at der er alternativer til det der markeres med højtonen, og at de skal inddrages i fortolkningen af udsagnet (Rooth 1985). Brugen af dette prosodiske virkemiddel påvirker fortolkningen af det udsagn handlingen indlejrer, og her giver det anledning til spørgsmålet: Er det der deles information om, de ryttere der refereres til med det grammatiske subjekt *I*? Eller er det om hvad rytterne skal gøre? (5) er en det-kløvning. Det-kløvninger er kendetegnet ved at de indikerer at der er alternativer til prædikativet som skal inddrages i fortolkningen, og dermed at prædikativet er den del af ytringen der bruges til at dele information (Togeby 2009). Det kan derfor ikke være det der refereres til med prædikativet *de her sår*, der deles information om. Spørgsmålet er så hvad det er man deler information om med sætninger som (5), og hvordan det markeres. (6) er kendetegnet ved at adverbiet *også* står på subjektpladsen. Når adverbier som *også*, *kun*, *netop* og *især* indgår i et led i fundamentfeltet eller på subjektpladsen, kaldes de fokusoperatorer. Fokusoperatorer markerer at der er alternativer til det led de indgår i, og dermed at leddet er den del af sætningen der bruges til at dele information. Det kan altså ikke være det som taleren refererer til med *store dele af det danske samfund*, der deles information om med (6). Det rejser spørgsmålet om hvad det så er der deles information om med sætninger som (6), og hvordan det markeres.

Ovenstående spørgsmål har man i sprogvidenskaben forsøgt at besvare inden for den overordnede teoretiske ramme der kaldes informationsstruktur (Halliday 1967). Informationsstruktur dækker over de muligheder et givet sprog stiller til rådighed til at markere forskelle med hensyn til informativitet. Ovenstående spørgsmål kan således sammen-

fattes i en overordnet problemstilling: Hvilke udtryksformer stiller dansk til rådighed til at markere hvad det er man deler information om med en sætningsformet illokutionær handling? Det er den problemstilling denne artikel forholder sig til.

Som det fremgår af henvisningerne ovenfor, er der allerede givet svar på en række spørgsmål inden for rammerne af denne problemstilling. Det gælder såvel for dansk som for andre sprog. Men som det også fremgår, er der forskellige svar på det samme spørgsmål, fx når det gælder udtryksformer som (2). Ligeledes er der svar der forekommer mindre overbevisende når de sammenholdes lidt mere udførligt med sprogbrugen. Det gælder sprogbrug som (3). Og så er der udtryksformer man ganske vist har forholdt sig systematisk og udførligt til i andre analyser, men ikke i analysen af omhedsrelationen. Det gælder bl.a. de udtryksformer som kendetegner (4), (5) og (6). Målet med denne artikel er ikke at løse disse problemer. Ganske vist besvares samtlige de spørgsmål der er stillet til eksempel (2)-(6) ovenfor; men besvarelsen tjener fortrinsvis til at pege på nogle problemer i de hidtidige analyser af illokutionære handlingers omhedsrelation og til at argumentere for en supplerende, alternativ analyse. Artikkens påstand er at en række problemer i de hidtidige analyser er et resultat af at de er baseret på den semantiske struktur man kalder en prædikation (Strawson 1974), og at man kan løse nogle af disse problemer ved at basere analysen på den semantiske struktur der kaldes en specifikation (Akmajian 1970, Higgins 1979, Borchmann 2015a, 2015b, 2018). En prædikation er en relation mellem en reference og et almenbegreb og indebærer at referenten er et eksempel på almenbegrebet. Det udsagn (2) indlejrer, kan anses for en prædikation. En specifikation er en relation mellem en variabel og en værdi og indebærer at værdien fastlægger variabelen. Det udsagn (1), (3), (4), (5) og (6) indlejrer, er en specifikation. Artikkens argument for den alternative analyse er at en række af de udtryksformer dansk stiller til rådighed til at markere forskelle med hensyn til informativitet, netop realiserer specifikationer. Derfor kan der være en ide i at basere analysen af omhedsrelationen på disse udtryksformer og dermed på specifikationen. Og det er artiklens forsigtige konklusion.

I sektion 2 redegøres for hvad termen informationsstruktur mere præcist indebærer, herunder ikke mindst hvad der menes med *markere*

– et begreb der er centralt for problemstillingen og allerede er brugt flere gange ovenfor. I sektion 3 præsenteres en pragmatisk analyse af omhedsrelationen. Omhedsrelationen er mere kompleks end den korte, anskueliggørende analyse af eksempel (1) kan give indtrykket af, og det er nemt at forveksle de forskellige relationer der indgår i den. Her kan en analyse hjælpe med at adskille relationerne. Udgangspunktet for den pragmatisk analyse er formålet med omhedsrelationen, altså: Hvorfor etablerer sprogbrugere omhedsrelationer, hvad bruger de dem til? Analysen viser hvilke specifikke opgaver sprogbrugere løser (og må løse) når de etablerer en omhedsrelation, og hvordan opgaverne er relateret til hinanden. Samtidig kan analysen bidrage til at lokalisere den semantiske struktur der er genstand for den specifikke problemstilling artiklen behandler. I sektion 4 redegøres der for de analyser af omhedsrelationen der er baseret på prædikationen, og analyserne anvendes på nogle udvalgte eksempler med henblik på at bestemme deres forklaringsværdi. I sektion 5 præsenteres en analyse der er baseret på specifikationen, og analysen anvendes på nogle udvalgte eksempler med henblik på at bestemme analysens forklaringsværdi. Sektion 6 er en diskussion af resultaterne. Og sektion 7 er en kort sammenfatning af resultaterne og en konklusion.

2 INFORMATIONSTRUKTUR

2.1 *Indebyrden af termen informationsstruktur*

Termen informationsstruktur (*information structure*) blev indført af Halliday (1967) og indebærer følgende tre nært relaterede antagelser:

1. En sætningsformet ytring kan opdeles i informationsenheder.
2. Disse enheder har forskellige statusser med hensyn til hvor informative de er.
3. Disse forskelle er formelt markeret.

Informationsstruktur omfatter såvel skriftsprog som talesprog. Men når Halliday skal redegøre for den første antagelse, gør han det med udgangspunkt i talesprog. Udgangspunktet er at en mundtlig, sætningsformet ytring i udgangspunkt udgør én informationsenhed, et flow så at sige hvor der ikke er pauser eller markante forskelle i tonehøjde eller

lydstyrke, og hvor man således ikke kan skelne nogle dele ud fra andre. Antagelsen er så at en taler kan ændre på dette forhold. Således kan en taler ved prosodien markere dele af ytringen, fx (pil op angiver markeret højtone):

- (7) men men men du skal måske ikke køre afsted med Lars ↑ Bak
(Sportsdirektør til rytter, Post Danmark Rundt 2014)

Her markerer højtonen på *Bak* navnet på en konkurrent. Tonehøjden på *Bak* er højere end på flere af de andre ord i ytringen; men det der gør det til en markering, er ret beset at taleren kunne have ytret den uden at der var den forskel i tonehøje som kendetegner (7), altså blot:

- (8) men du skal måske ikke køre afsted med Lars Bak

Markeret skal med andre ord forstås relativt til en norm - det umarkerede. Det skal vi vende tilbage til nedenfor i afsnit 2.2. Den markerede højtone danner grundlag for at opdele en ytring i flere informationsenheder. Således kan vi opdele (7) i to informationsenheder (vi ser bort fra gentagelsen af *men* da gentagelsen ikke bidrager til informationsstrukturen):

- men du skal måske ikke køre afsted med // Lars Bak

Den anden antagelse indebærer så at de to informationsenheder har forskellige statusser med hensyn til informativitet. I overensstemmelse hermed er alle beskrivelser af informationsstruktur baseret på en teori om statusser med hensyn til informativitet. Det at være den informationsenhed der identificerer hvad det er der deles information om, er en status med hensyn til informativitet. Tilsvarende gælder det at være den informationsenhed der bruges til at dele information. Og de to statusser er altså forskellige. Disse to statusser skal der redegøres for i sektion 3. Pointen her er at der er forskelle i status med hensyn til informativitet på de to informationsenheder den markerede højtone opdeler ytringen i.

Den tredje antagelse er at forskellene i status er formelt markeret.

Det betyder for det første at markeringen er en distinkt form, dvs. noget der kan reproducere og genkendes af sprogbrugere i et kommunikationsfællesskab på tværs af ko-tekster og kontekster, og for det andet at der er en stabil, konventionel (Lewis 1969, Grice 2001, Clark 1996) relation mellem den distinkte form og en status således at når formen forekommer i kommunikationsfællesskabet, så indikeres den pågældende status alt andet lige. Sådanne relationer mellem udtryksformer og statusser, er det man kalder *funktioner* (Harder 1996, 2010). En funktion er en konventionel relation mellem en udtryksform og en opgave, dvs. et lille, velafgrænset arbejde som hyppigt skal udføres i en sproglig interaktion. At indikere at en informationsenhed har status som den der identificerer hvad det er der deles information om, er altså et eksempel på en opgave, og tonehøjde er en udtryksform som kan bruges til at udføre denne opgave.

Mens Hallidays udgangspunkt er talesprog, bliver det hurtigt klart at man finder et tilsvarende fænomen i skriftsproget. Det gælder også dansk. Dansk stiller en række sætningskonstruktioner, ledstillingsmuligheder og leksikalske størrelser til rådighed til at opdele en ytring i informationsenheder og tildele dem statusser med hensyn til informativitet. Og de kan anvendes både i talesproget og skriftsproget. Det kan illustreres med nedenstående konstruerede eksempler der kan tjene til en sammenligning med (7) og (8):

- (9) men det er måske ikke dig der skal køre afsted med Lars Bak
- (10) men den du skal køre afsted med, er måske ikke Lars Bak
- (11) men Lars Bak skal du måske ikke køre afsted med
- (12) men netop du skal måske ikke køre afsted med Lars Bak

For samtlige disse udtryksformer gælder det at de per konvention opdeler den sætningsformede ytring i to informationsenheder og tildeler informationsenhederne en status med hensyn til informativitet. Det er altså eksempler på funktioner, og det er netop sådanne funktioner der er genstand for beskrivelser af et sprogs informationsstruktur.

2.2 Markerethed

Ovenfor skrev jeg at markeret skal forstås relativt til en norm – det umarkerede. Begrebet markerethed (*markedness*) er omdiskuteret (Haspelmath 2006). Men det begreb der udvikles af Andersen (2001), og som anvendes i beskrivelsen af dansk grammatik (Christensen 2007, Hansen & Heltoft 2011), forekommer både at være foreneligt med Hallidays ramme og informativt i beskrivelsen af informationsstruktur i dansk. Grundlaget for Andersens redegørelse for markerethed er en lille, lukket mængde af tegn der har et indholdsmæssigt fællestræk. Mængden svarer til det der kaldes et paradigme, og fællestrækket svarer til det der kaldes en begrebszone (*conceptual space*) (Andersen 2001). Andersens begreb om markerethed er kendetegnet ved at være baseret på paradigmer hvor der er en asymmetrisk og inklusiv relation mellem tegnene (Andersen 2001: 42). Det vil sige at det ene tegn i paradigmet dækker hele begrebszonen og inkluderer det andet tegns indhold, mens det andet tegn indholdsmæssigt er mere snævert og kun dækker en del af begrebszonen. Det gælder fx det leksikalske paradigme *AND[and, andrik]*. *and* dækker alle ænder, dvs. hele begrebszonen, mens *andrik* kun dækker ænder af hankøn og dermed kun en del af begrebszonen. Denne tegnrelation er kontrær for så vidt som *andrik* angiver køn, mens *and* ikke angiver køn (Andersen 2001: 46). Distinktionen markeret-umarkeret baseres nu på denne paradigmatiske tegnrelation således at det inklusive, ikke-specifikke tegn der dækker hele begrebszonen, er det umarkerede tegn, mens det semantisk specifikke tegn er det markerede tegn. Dette forhold kan samtidig forklare hvorfor de umarkerede former generelt er mere hyppigt forekommende og derfor kan anses for en norm, nemlig fordi de som ikke-specifikke tegn kan bruges om alle forekomster inden for en begrebszone, mens de umarkerede kun kan bruges om nogle af forekomsterne. Men hyppighed er vel at mærke en sekundær effekt og ikke kriterium på de umarkerede former. Kriteriet er semantisk og består altså i at være ikke-specifikt relativt til en begrebszone.

Andersen tager udgangspunkt i leksikalske paradigmer; men pointen er at grammatiske paradigmer grundlæggende er opbygget på denne måde (Andersen 2001: 44). Denne pointe har man fulgt op på inden for Dansk Funktionel Lingvistik. Og her har den et særligt potentiale

idet grammatiske paradigmer i henhold til et funktionelt synspunkt omfatter ”alle lukkede, grammatiske systemer hvor man kan identificere en fælles indholdsmæssig ramme og tegnbaserede forskelle på udtryk og indhold” (Christensen 2007: 60-61). Det omfatter således forskelle i ledstilling, valget af sætningskonstruktion og valg inden for lukkede leksikalske paradigmer der indgår i relationer med grammatiske paradigmer, fx sætningsadverbialer. Det betyder at de udtryksformer vi har set eksempler på ovenfor, herunder dem (2), (3), (4), (5), (6), (7), (9), (10), (11) og (12) eksemplificerer, er omfattet af begrebet markerethed. Det er altså tegnvalg.

Når vi anvender det ovenfor skitserede begreb om markerethed inden for den ramme Halliday sætter for beskrivelsen af et sprogs informationsstruktur, betyder det at formelle markeringer af informationsstruktur er markerede tegn. Det vil sige at de er specifikke med hensyn til tildelingen af informationelle statusser. Men det betyder så også at det er relativt til det umarkerede tegnvalg inden for et paradigme, herunder fravalget af et tegn. Og for disse umarkerede tegnvalg gælder det så at de er ikke-specifikke med hensyn til informationelle statusser. Markeret højtone (4) og (7), det-kløvning (5) og (9), pseudo-kløvning (10), objekt i fundamentfeltet (2) og (11) og tilføjelsen af adverbier som *også* og *netop* til et led på subjektpladsen (6) eller i fundamentfeltet (12), kan alle anses for markerede tegnvalg, og det er de hver især relativt til et af de tegnvalg der kendetegner (8). I henhold til denne analyse gælder det altså at (2), (4), (5), (6), (7), (9), (10), (11) og (12) angiver specifikke informationelle statusser, mens (8) ikke angiver specifikke informationelle statusser. Det er ganske vist stadig muligt at opdele ytringer som (8) i informationsenheder og tildele dem statusser med hensyn til informativitet, men man kan ikke gøre det alene ud fra udtryksformen. Hvis man gør det, beror det også på ko-teksten og konteksten.

På grundlag af ovenstående koncipering af formelle markeringer af statusser med hensyn til informativitet kan man gøre sig to interessante iagttagelser. Den første er at hovedparten af de hidtidige analyser af illokutionære handlingers omhedsrelation tager udgangspunkt i de umarkerede tegnvalg. Det er bemærkelsesværdigt for så vidt som genstanden for informationsstrukturelle beskrivelser er funktioner. Det

viser sig så også at der opstår problemer når de anvendes på ytringer der er kendetegnet ved markerede tegnvalg. Det skal vi se nærmere på i sektion 4. Den anden iagttagelse er at det for mange af de informationsstrukturelt markerede tegnvalg gælder at de realiserer en specifikation, og at denne semantiske struktur adskiller sig fra den man har baseret de hidtidige analyser af illokutionære handlingers omhedsrelation på, nemlig prædikationen. Det skal vi se nærmere på i sektion 5.

I den følgende sektion præsenteres en pragmatisk analyse af omhedsrelationen. Denne analyse er grundlaget for at bestemme de statusser med hensyn til informativitet sprogbrugere indikerer når de etablerer en omhedsrelation. Bestemmelsen af statusserne kan samtidig bidrage til at teste forudsigelser om hvordan man indikerer hvad det er man deler information om.

3 EN PRAGMATISK ANALYSE AF OMHEDSRELATIONEN

I sprogfilosofien og sprogvidenskaben er omhed (*aboutness*) en betegnelse for det forhold at information er om noget, og at en ytring der bruges til at dele information, således altid bruges til at dele information om noget. Forholdet har den pragmatiske indebyrd at to mennesker der vil dele information, altid skal løse to opgaver: De skal dele opmærksomhed om noget, og så skal de dele information om det de deler opmærksomhed om. I sektion 1 har jeg beskrevet det at dele information med udgangspunkt i begrebet illokutionær handling. Fordelen ved dette begreb er at det fremhæver de konventioner der gælder for delingen af information. Ulempen er at det medfører et ensidigt fokus på den der siger/skriver noget. I beskrivelser af sprogs informationsstruktur er det afgørende at forstå at det at dele information om noget ved hjælp sproget forudsætter at lytteren/læseren er aktiv. Lytteren/læseren skal blandt andet inddrage sin viden om verden og tilføre information til forståelsen ved såkaldte implikaturer (Grice 2001), dvs. tilføjelser af information til forståelsen ved kvalificerede gæt der holder stik hvis alt er som plejer at være i sprogbrugen (Levinson 2000). At dele information er med andre ord en sociokognitiv proces (Hutchins 1995, Clark 1996, Tomasello 2008). Når det er så afgørende, er det fordi taleren/skribenten tilpasser ytringen til lytterens/læserens aktivitet, og fordi informationsstruktur netop må beskrives som midler til denne tilpasning

(Haviland & Clark 1977, Prince 1981, Clark & Murphy 1982, Féry & Krifka 2008, Togeby 2009).

I beskrivelsen af det at dele information som en sociokognitiv proces har man anvendt begrebet Common Ground (CG) som en ramme (Stalnaker 1999, 2002, Clark 1996, Tomasello 2008, Krifka 2008). CG er den information en taler/skribent og en lytter/læser deler på et givet tidspunkt i en sproglig interaktion, og som de ved at de deler. Den omfatter ikke blot den information der foreligger i parternes fælles omgivelser, og den de har delt via den forudgående interaktion, men også de antagelser (Stalnaker 1999) de deler forud for interaktionen, og disse behøver ikke at være tilstede i lytterens/læserens bevidsthed på det givne tidspunkt; de skal blot kunne anses for kendte eller endog blot for acceptable (Stalnaker 2002). Derudover omfatter CG viden om hvad parterne generelt anser for relevant og værd at tildele opmærksomhed (Tomasello 2008), og om parternes interesser og kommunikationens formål (Krifka & Musan 2012). Inden for denne ramme kan det at dele information om noget beskrives som det at tilføje information til CG. Tilføjelsen af information til CG ved sproglig interaktion kan anskueliggøres særligt tydeligt med en spørgsmål-svar-sekvens; for her er de opgaver som skal løses ved hjælp af sproget, adskilt og fordelt på parterne i interaktionen:

(13) Taler 1: hvad er din position

Taler 2: jeg ligger lige syd for banen (True Flyveplads 2017)

Taler 1 er en svæveflyveinstruktør der sidder i et svævefly i luften over en svæveflyveplads. Han ved at taler 2, der er svæveflyveelev, flyver i et andet svævefly, ligeledes over svæveflyvepladsen. Men han kan ikke se hende og ved ikke hvor hun mere præcist er. Da det af hensyn til kollisionsrisikoen er vigtigt at vide nogenlunde præcist hvor fly der befinder sig i den umiddelbare nærhed, er, kalder han taler 2's fly op over radioen og spørger om hendes position. Position forstået som en stedlig, geografisk relation til omgivelserne der ændrer sig kontinuerligt, og som piloter tildeler opmærksomhed, er en del af piloters CG. I forlængelse af taler 1's opkald meddeler taler 2 sin position. Nu ved taler 1 hvad taler 2's position er, og taler 2 ved at taler 1 ved det. I og med

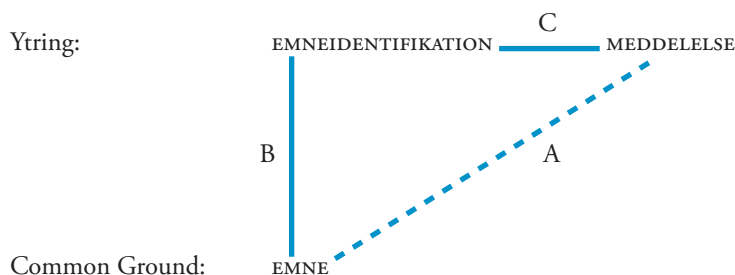
den sproglige interaktion er taler 2's omtrentlige, øjeblikkelige position altså blevet en del af CG.

Tilføjelsen af information til CG kan analyseres i to basale opgaver der løses i en bestemt rækkefølge. Først tilkendegiver taler 1 et behov for information. Det gør han på det illokutionære niveau ved at indikere at ytringen er en anmodning om at lytteren deler information med taleren, og på det udsagnsmæssige niveau ved at identificere hvad det er i CG lytteren skal tildele opmærksomhed og dele information om, nemlig lytterens position. Derefter imødekommer taler 2 det informationsbehov taler 1 har tilkendegivet. Det gør hun på det illokutionære niveau ved at indikere at ytringen imødekommer et behov for information, og på det udsagnsmæssige niveau ved at meddele information om det taler 1 har identificeret i CG. Det sidste gør hun med det bundne stedsadverbiale *lige syd for banen*.

Grundlaget for den problemstilling der blev redegjort for i sektion 1, er at den ovenfor illustrerede sociokognitive proces at tilføje information til CG kan foregå ved at det *alene er den ene part der siger eller skriver noget*. Således kan talere/skribenter imødekomme et informationsbehov med en ytring uden at der går et eksplicit udtrykt behov forud for. Det forudsætter at taleren/skribenten projicerer det informationsbehov der imødekommes med ytringen. Dermed opstår muligheden for at lytteren/læseren ikke har det informationsbehov taleren/skribenten imødekommer. Men de konventioner (Searle 1969) og maksimer (Grice 2001) der gælder for illokutionære handlinger der bruges til at dele information, går netop ud på at man ikke forsøger at imødekomme behov lytteren/læseren ikke har, og talere/skribenter der gør det, får negativ feedback. Vi lærer med andre ord over tid hvad det er man inden for rammerne af forskellige formål tildeler opmærksomhed og søger information om; det er fundamentalt i tilegnelsen af en kultur (Zukow-Goldring & Ferko 1994, Reed 1996). Det monologiske forløb indebærer nogle ændringer på det illokutionære niveau. Her indikerer taleren ikke at ytringen er en anmodning om information, men blot, ligesom skribenten i (1) og taler 2 i (13), at ytringen imødekommer et informationsbehov. Det afgørende i forhold til analysen af omhedsrelationen er nu at det ikke ændrer ved den opgavestruktur vi har observeret på det udsagnsmæssige niveau i det dialogiske forløb: Parterne

skal identificere det der skal deles information om, og så skal de dele information om det identificerede. I det monologiske forløb skal én enkelt ytring altså bidrage til løsningen af begge opgaver. Det er netop det ytringer som (1) gør: *Afstandskravet er lige nu én meter i dagligvare- og detailhandlen.*

Ovenstående pragmatiske, sociokognitivt baserede analyse af en ytrings omhedsrelation kan anskueliggøres i følgende semiotiske model:

Emneidentifikationen er det tegn der bruges til at identificere det der deles information om med ytringen. I (1) er det *afstandskravet*. Det har man kaldt emne (*topic*) (Reinhart 1981, Togeby 1993, Lambrecht 1994, Ravnholt 1996, Heltoft 1996) eller tema (*theme*) (Firbas 1964, Danes 1974, Laursen 1989, Halliday 2004, Hansen & Heltoft 2011). I den sprogfilosofiske analyse der danner grundlag for den meddelelsesstrukturelle analyse, har man med udgangspunkt i Strawsons (1964) analyse opereret med tre pragmatiske kriterier for emneidentifikationen (Reinhart 1981; se også Krifka 2008, Gundel 2012):

Tilgængelighedskriteriet:

Det der identificeres med emneidentifikationen, er en del af CG.

Relevanskriteriet:

Det der identificeres med emneidentifikationen, er noget der er af vedvarende eller midlertidig interesse for os, og som ligger os på sinde.

Adgangskriteriet:

Emneidentifikationen giver adgang til at bestemme udsagnets sandhedsværdi.

Disse kriterier kan eksemplificeres med (1). Det vi kalder afstandskrav, er med COVID-19-pandemien blevet en del af journalisters og tv-seeres CG. *Afstandskravet* opfylder altså tilgængelighedskriteriet. Afstandskravet er noget der er af interesse for journalister og tv-seere under pandemien og ligger dem på sinde; *afstandskravet* opfylder altså også relevanskriteriet. Endelig giver *afstandskravet* som en reference til det afstandskrav Sundhedsstyrelsen har offentliggjort, adgang til at bestemme udsagnets sandhedsværdi og opfylder således adgangskriteriet: Det er det vi skal rette vores opmærksomhed mod og søge information om hvis vi vil bestemme sandhedsværdien af det udsagn (1) indlejrer.

Emnet er noget i CG der er vigtigt for os, og som vi tildeler opmærksomhed, søger og deler information om, fx afstandskrav eller position. Termen emne (*topic*) har man faktisk brugt både om det tegn der bruges til at identificere det der deles information om, og det der deles information om. For at undgå forveksling bruger jeg her emne om det i CG man deler information om, og emneidentifikation om det tegn der bruges til at identificere det der deles information om. Meddelelsen er det tegn der bruges til at dele information om emnet. Det har man kaldt lidt forskelligt. I de analyser af omhedsrelationen hvor man har brugt termen emne om emneidentifikationen, har man typisk kaldt den kommentaren (*comment*) (Gundel 1988, Heltoft 1996). I de analyser hvor man har brugt termen tema om emneidentifikationen, har man kaldt den rema (*rheme*) (Danes 1974, Laursen 1989). Kommentaren/remaet er hele udsagnet minus emneidentifikationen. I (1) er kommentaren/remaet således følgende: *er lige nu en meter i dagligvare- og detailhandlen*. I disse analyser er meddelelsen altså en sammensat størrelse der varetager flere forskellige opgaver (Vallduvi 1992, Borchmann 2016). Af den grund har man i nogle analyser af omhedsrelationen brugt begrebet fokus (*focus*) om meddelelsen (Rooth 1985, Hajicova 1991, Borchmann 2018). Fokus begrænser sig til det tegn der imødekommer lytterens/læserens projicerede informationsbehov; det er det tegn der markeres som det der er alternativer til (Rooth 1985, Borchmann 2018). I (1) er fokus således *én meter*. Fokus er en usammensat størrelse og varetager kun en opgave. Når jeg har brugt termen meddelelse, er det fordi modellen skal tjene som en generel model der kan omfatte samtlige analyser.

Modellen viser at omhedsrelationen er en kompleks relation. Den omfatter tre forskellige relationer: A, B og C. Og de er nemme at forveksle med hinanden; således har nogle forvekslet B med A (se fx Carlson 2006: 75), og nogle har forvekslet C med A (se fx Reinhart 1981: 54). Hvis man vil lave en præcis og konsistent analyse, er man nødt til at holde dem adskilt. A er *omhedsrelationen*. Det er en relation mellem noget i CG og et tegn der bruges til at dele information om noget i CG. Når strengen der angiver relationen, er stippet, er det fordi det er en medieret relation. For at kunne etablere relationen er man for det første nødt til at identificere det i CG man vil dele information om. Det er den relation B betegner; den svarer til en reference (Ravnholt 1996, Heltoft 1996, Gundel 2012). I denne fremstilling bruger jeg imidlertid ordet *identifikation* om denne relation fordi verbet *identificere* både kan bruges om talerens/skribentens handling med tegnet og lytterens/læserens forståelse af tegnet. Dermed tilgodeses det sociokognitive perspektiv. For det andet er man nødt til at relatere emneidentifikationen og meddelelsen. Det er den relation C betegner. Det er en relation mellem to tegn i en ytring der bruges til at dele information om noget. Denne relation kaldes *meddelelsesstrukturen*, og det er den man har koncentreret sig om i informationsstrukturelle analyser af sætningsformede illokutionære handlingers omhedsrelation. Meddelelsesstrukturen er et sætningsformet udtryk der relaterer to tegn ved at indikere hvilket tegn der har status som emneidentifikation, og hvilket tegn der har status som meddelelse om det der identificeres med emneidentifikationen. Det forhold at A er medieret af emneidentifikationen og dermed går over C og B, er grundlaget for at sige at omhedsrelationen i praksis er en relation mellem emnet og C, hvor C altså forstås som et sammensat, sætningsformet udtryk der relaterer en emneidentifikation og en meddelelse.

Den mere specifikke problemstilling artiklen forholder sig til inden for rammerne af den overordnede problemstilling der blev skitseret i sektion 1, kan med udgangspunkt i modellen formuleres sådan: Hvad kendetegner C semantisk? Det vil sige hvilken semantisk relation er der mellem emneidentifikationen og meddelelsen? Det er der givet to forskellige svar på. De dominerende analyser af meddelelsesstrukturen er baseret på prædikationen. Her er C en relation mellem en reference

og et prædikat således at referencen er emneidentifikationen og prædikatet er meddelelsen. Påstanden i artiklen er at dette ikke er indlysende, og at denne analyse giver en række problemer når man skal redegøre for informationsstrukturelle funktioner. Derfor foreslås en alternativ analyse. Den er baseret på specifikationen. Her er C en relation mellem en variabel og en værdi således at emneidentifikationen definerer variabelen, og meddelelsen fastlægger variabelen med en værdi.

I det følgende sektion redegøres for den meddelelsesstrukturelle analyse der dominerer på området, dvs. den prædikationsbaserede.

4 DEN PRÆDIKATIONSBASEREDE MEDDELELSESSTRUKTURELLE ANALYSE

De dominerende analyser af ytringers meddelelsesstruktur tager udgangspunkt i ytringer med den semantiske struktur der kaldes prædikationen (Kuroda 1972, Reinhart 1981, Givon 1984, Lambrecht 1994, Gundel & Fretheim 2005, Gundel 2012). Det gælder også analyserne af dansk (Togeby 1993, 2003, Ravnholt 1996, Hansen & Heltoft 2011). En simpel prædikation omfatter to komponenter: en reference og et prædikat der omfatter et almenbegreb. Kombinationen indebærer at referenten eksemplificerer almenbegrebet, dvs. besidder den egenskab, tilhører den klasse eller udfylder den rolle almenbegrebet definerer (Strawson 1974):

(14) hooden er låst

(Svæveflyvelev til instruktør, True Flyveplads 2017)

Med informationsenheden *hooden* refereres der til plexiglaslåget over cockpittet på det svævefly eleven og instruktøren sidder i, og med informationsenheden *er låst* angives det at det pågældende låg eksemplificerer almenbegrebet *låst*. Eller - som det også udtrykkes - tilhører mængden af de entiteter der er låst. Antagelsen i de dominerede beskrivelser er så at denne opdeling af ytringen er sammenfaldende med opdelingen i emneidentifikation og meddelelse således at den informationsenhed der anvendes til at referere til det der prædiceres om, kan tildeles statussen emneidentifikation, mens den informationsenhed der svarer til prædikatet, er meddelelsen. Det vil sige at (13) analyseres sådan at *hooden*

er emneidentifikation, og *er låst* er meddelelsen. Omhedsrelationen tolkes altså som en relation mellem en referent og et udsagn der via en reference tildeler referenten en egenskab, klasse eller rolle.

Som følge af denne tolkning opererer man med det semantiske kriterium at emneidentifikationen er referentiel (Gundel & Fretheim 2005, Gundel 2012, Lambrecht 1994, Ravnholt 1996, Togeby 1993, 2003, Heltoft 1996, Hansen & Heltoft 2011). Det er altså udelukkende informationsenheder der bruges til at referere til entiteter, der kan tildeles statussen emneidentifikation. Dette kriterium forudsætter endvidere at referenten – i overensstemmelse med tilgængelighedskriteriet – er tilgængelig for lytteren (Togeby 1993, Lambrecht 1994, Ravnholt 1996, Hansen & Heltoft 2011), dvs. en del af CG. Referentkriteriet har den konsekvens at informationsenheder som *én meter* i (1), *der* i (4), *køre afsted med* i (7), *ligger* i (13) og *er låst* eller *låst* i (14) ikke kan tildeles statussen emneidentifikation; for ingen af disse kan anses for referentielle. Det kan til gengæld deiktiske pronomener som *vi* i (2) og *I* i (3), anaforiske pronomener som *den* i (2), proprier som *Lars Bak* i (4), bestemte beskrivelser som *afstandskravet* i (1) og *din position* i (13) og omstændighedsadverbialer der omfatter bestemte beskrivelser som *i dagligvare- og detailhandlen* i (1) og *lige syd for banen* i (13).

Det centrale problem i den prædikationsbaserede analyse er nu at prædikater kan definere flere roller. Det gælder for eksempel prædikater som *køre afsted med* i (7). I en ytring der realiserer en prædikation, kan der derfor være flere informationsenheder der opfylder referentkriteriet for emneidentifikationen. Det kan illustreres med følgende eksempel fra Fyrtøjet hvor de informationsenheder der opfylder referentkriteriet, er understreget:

- (15) Han havde sit Tornister på Ryggen og en Sabel ved Siden.

Et almindeligt udgangspunkt for analysen af omhedsrelationen er at man med en ytring kun meddeler information om ét emne (Lambrecht 1994). Spørgsmålet er så hvilken informationsenhed der er emneidentifikation i ytringer som den ovenstående. Dette problem har man forsøgt at løse ved at operere med to grammatiske kriterier for emneidentifikationen. Det ene er at emneidentifikationen er den informa-

tionsenhed der kommer først i sætningen, det vil sige den der står i fundamentfeltet (Togeby 1993: 444). Det kan vi kalde initialkriteriet. Det er nært forbundet med den status man har kaldt *udgangspunkt*, og som kan spores tilbage til de tidligste beskrivelser hvor man antog at sætningsstrukturen afspejlede en psykologisk struktur (Gabelentz 1869, Paul 1898) eller en kommunikativ bevægelse fra et udgangspunkt til et mål (Weil 1978). Det andet har rødder helt tilbage i aristotelisk logik og er baseret på den antagelse at subjektet er den grammatikaliserede emneidentifikation på en række sprog (Lambrecht 1994), herunder dansk (Hansen & Heltoft 2011: 73). Det indebærer at det grammatiske subjekt er emneidentifikation. Det kan vi kalde subjektkriteriet. Uanset om man opererer med det ene eller det andet supplerende kriterium, må ytringen ovenfor analyseres sådan at emneidentifikationen er *han*. Den skal altså forstås sådan at det der deles information om, er soldaten. Det er i god overensstemmelse med relevanskriteriet og tilgængelighedskriteriet. Således forekommer det intuitivt rigtigt at vi i forståelsen af (15) tildeler opmærksomhed til det der refereres til med *han*, snarere end til tornysteret. Og der er faktisk evidens for at vi laver sådanne prioriteringer i forståelsen af konstruerede fortællende tekster (Sanford & Garrod 1981, 1994, Garrod 1995). I henhold til Gundels (2012) tolkning af adgangskriteriet kan man også sige at referencen *han* giver adgang til bestemmelsen af udsagnets sandhedsværdi. Det er soldaten vi skal tildele opmærksomhed og søge information om hvis vi vil bestemme om han vitterlig har sit tornister på ryggen og en sabel ved siden.

Når analysen er den samme uanset hvilket af de to supplerende grammatiske kriterier vi anvender, er det fordi det grammatiske subjekt er referentielt og står i fundamentfeltet. Denne udfyldning af fundamentfeltet kan anses for umarkeret (Hansen & Heltoft 2011: 1713). Når ytringer er sådan, og der heller ikke er andre formelle markeringer der påvirker ytringens omhedsrelation, er den prædikationsbaserede analyse simpel og nok også i overensstemmelse med manges intuition. Men ytringer er ikke altid sådan. For det første kan fundamentfeltet udfyldes med en række andre led end subjektet (Hansen & Heltoft 2011: 1715-1716). For det andet gælder det at det grammatiske subjekt ikke behøver at være referentielt. For det tredje omfatter dansk

en række muligheder for at indikere fokus, blandt andet markeret højtone, det-kløvninger, pseudokløvninger og fokusoperatorer (se sektion 2). Det er karakteristisk for disse udtryksformer at de realiserer en specifikation, og at den omhedsrelation de etablerer, adskiller sig fra prædikationens (Akmajian 1970, Higgins 1979, Borchmann 2015a, 2015b, 2018). For det fjerde gælder det at specifikationer er hyppige, og at deres omhedsrelation kan realiseres grammatisk på en række forskellige måder der udfordrer den prædikationsbaserede analyse (Akmajian 1970, Borchmann 2016). Hver af ovennævnte fire forhold repræsenterer således en udfordring for den prædikationsbaserede analyse af meddelelsesstrukturen. De to sidste udfordringer kan ikke håndteres af den prædikationsbaserede analyse, men fordrer en alternativ analyse. Den skal vi se på i sektion 5. I det følgende skal vi med udgangspunkt i nogle eksempler se på hvordan de to første udfordringer håndteres i den prædikationsbaserede analyse, og hvilke konsekvenser de har for de grammatiske kriterier.

- (16) og ekko fire ligger jo derovre
 så *den* kan vi godt starte for
 (Svæveflyvelev til instruktør, True Flyveplads 2017)

Den sidste ytring i sekvensen (16) er informationsstrukturelt kendetegnet ved at det middelbare objekt står i fundamentfeltet. Det anses for en markeret udfyldning. Der er ikke andre markeringer, altså heller ikke markeret højtone på *den*; *den* er blot betonet, og betoning indikerer ikke i sig selv at der er alternativer til det tegn der betones, som skal inddrages i tolkningen. I henhold til initialkriteriet er pronomenet *den* emneidentifikation, og det betyder altså at ytringen skal forstås sådan at det der deles information om, er det samme som det taleren refererer til med informationsenheden *ekko fire* (et fly der bærer konkurrence nummeret E4, og som også kaldes Twin Astir'en i det pågældende kommunikationsfælleskab. Derfor utrum). Denne analyse understøttes af ko-teksten hvor *ekko fire* i henhold til begge de grammatiske kriterier er emneidentifikation i den foregående umarkerede ytring. Analysen er også understøttet af de pragmatiske kriterier idet E4 er en del af eleven og instruktørens CG, og referencen *den* kan siges at give adgang til be-

stemmelsen af sandhedsværdien. Det er ganske vist mere tvivlsomt om referencen til det unikke fly E4 overholder relevanskriteriet. En pilot skal før starten afsøge flyvepladsen og det umiddelbare luftrum for mulige forhindringer og vurdere om de udgør en forhindring for starten. Dvs. at det der er relevant at tildele opmærksomhed, og som ligger piloter på sinde, ikke er en unik genstand som E4, men en hvilken som helst mulig forhindring, altså forhindringer generelt. Men E4 kan så anses for et eksempel på en mulig forhindring. Hvis man godtager denne analyse, betyder det altså at initialkriteriet er retvisende, mens subjekt-kriteriet er misvisende.

- (17) Men i Kina svarer man faktisk på om man har spist eller ej
(www.venskab-danmark-kina.dk)

(17) har et situationsbeskrivende adverbial der kan anses for referentielt, i fundamentfeltet. Denne udfyldning anses for umarkeret på dansk (Hansen & Heltoft 2011: 1713). Det betyder altså at der også i de umarkerede tilfælde kan være en konflikt mellem initialkriteriet og subjekt-kriteriet. I (17) opløses konflikten imidlertid i og med at ytringen er kendetegnet ved et semantisk vagt grammatisk subjekt hvis reference fastlægges via adverbialet i fundamentfeltet. Pronomenet *man* i (17) kan ikke i sig selv anses for referentielt; dets referentielle funktion beror ganske enkelt på adverbialet. Derfor kan man med en vis rimelighed sige at adverbialet er emneidentifikation, og at det der gives information om, er det der refereres til i og med adverbialet, dvs. kinesere. I sådanne tilfælde er initialkriteriet altså retvisende. Det gælder til gengæld ikke for følgende:

- (18) I 2006 betalte Novo Nordisk lægernes assistenter og en apotekskæde for at skifte diabetespatienter over til firmaets nye dyre insulinprodukter (Gøtzsche 2013)

Her er det grammatiske subjekt nemlig ikke alene referentielt, men også en mere specifik reference end adverbialet. Derforuden gælder det at det grammatiske subjekt *Novo Nordisk*, tildeles den agensrolle prædikatet specificerer. Til forskel herfra er adverbialet i fundamentfeltet frit.

Hvis vi anvender de pragmatiske kriterier, må vi også sige at emneidentifikationen er *Novo Nordisk*. Her kan man altså ikke på den prædikationsbaserede analyses semantiske og pragmatiske grundlag hævde at det er det der refereres til med adverbialet *I 2006*, man deler information om med ytringen. I disse tilfælde er det derfor initialkriteriet der er misvisende, og subjekt-kriteriet der er retvisende.

Mens (16) viser at fundamentfeltet *kan* bruges til at indikere at hvad der er emneidentifikation, så viser eksempler som (18) at fundamentfeltet varetager andre opgaver. Fundamentfeltet gør det muligt at sætte en ramme for udsagnet, dvs. angive hvordan udsagnet skal relateres til den bredere kontekst (se også Ravnholt 2011, Diderichsen 1987: 190-191) - i (18) en tidslig ramme.

- (19) Danmarks ishockey-formand har planer om international toppost: Nu er han dømt for vold (DR 10.12.2020)
- (20) så ser vi lige om det giver lidt hen over asfalten så drejer du ud til venstre halvfems grader du kigger stadigvæk ud så fortsætter du bare rundt i en kurve her
(Instruktør til elev, True Flyveplads 2017)

Fundamentfeltets opgave som rammesætter er ikke mindst tydelig når fundamentfeltet udfyldt med vage deiktiske referencer som *nu* i (19) og relationsangivende adverbialer som *så* i (20). De har ingen selvstændig referentiel funktion og opfylder ikke de semantiske og pragmatiske emnekriterier. Det de bruges til, er at relatere den information der deles med en ytring, til konteksten. Denne ramme må ikke forveksles med emneidentifikationen (Ravnholt 2011). Igen er initialkriteriet altså misvisende. Det gælder også i tilfælde som de følgende:

- (21) Desuden kommer vi med en klar anbefaling om det sociale liv. (<https://www.facebook.com/mettefrederiksen.dk>)
- (22) for det første er det nødvendigt at aflive alle mink i Danmark
(Mette Frederiksen den 4. november 2020)

Her er det meningsløst at sige at det der deles information om, er det der refereres til med adverbialerne *desuden* og *for det første*; for der re-

fereres ikke til noget med dem. Det man gør med dem, er at relatere ytringen til ko-teksten, dvs. til andre ytringer i den sekvens af ytringer ytringen indgår i. Det illustrerer at fundamentfeltet også varetager en metakommunikativ opgave.

Endelig er initialkriteriet misvisende i tilfælde som det følgende:

- (23) Naturligvis er en flyveplads bedst egnet til nødlanding
(Flyveteori for EK 2018)

For med sætningsadverbialet i fundamentfeltet refereres der ikke til noget; det er slet ikke en del af det udsagnsmæssige indhold, og det kan derfor ikke tildeles informationsstrukturelle statusser (Togeby 1994). Det er en del af det illokutionære indhold. Hvad (23) illustrerer, er således at fundamentfeltet også har en opgave i forhold til at indikere hvilken sproghandling man udfører. Og det er måske dets primære opgave (Hansen & Heltoft 2011: 1713).

Man kan altså konkludere at initialkriteriet for emneidentifikation generelt er misvisende i beskrivelsen af dansk idet fundamentfeltet varetager en række andre og mere væsentlige opgaver end at indikere statussen emneidentifikation. Initialkriteriet holder kun for det umarkerede tegnvalg referentielt subjekt i fundamentfeltet og for det markerede tegnvalg referentielt objekt i fundamentfeltet, og kun under forudsætning af at der ikke er andre informationsstrukturelle markeringer. Desuden kan det umarkerede tegnvalg situationelt adverbial i fundamentfeltet være emneidentifikation hvis det grammatiske subjekts referentielle funktion beror på adverbialet. Her kan fundamentfeltets opgave som rammesætter altså overtage opgaven at indikere status som emneidentifikation fra subjektet. Men da det afhænger af det enkelte tilfælde, kan man ikke tale om en funktion, dvs. en stabil, konventionel relation mellem en udtryksform og en opgave (se sektion 2).

At initialkriteriet er misvisende, betyder vel at mærke ikke at subjekt-kriteriet er retvisende. For en række af de udtryksmåder dansk stiller til rådighed, gælder det at det grammatiske subjekt ikke opfylder referent-kriteriet. Fx:

- (24) og der er rigtig god sigtbarhed i dag
(Drageflyvepilot til passager, Easterholt Hanggliding &
Paragliding Center 2015)

Denne mulighed har man været opmærksom på i de prædikationsbase-rede analyser. De er netop baseret på et skel mellem kategoriske sætninger der realiserer en prædikation og er kendetegnet ved et referentielt sub-jekt, og tetiske sætninger der er kendetegnet ved et ikke-referentielt subjekt, enten det formelle udtrykssubjekt *det* eller stedsadverbialerne *der/her*. (24) er et eksempel på en tetisk sætning. I henhold til de domi-nerende analyser af omhedsrelationen er sådanne sætninger emneløse (Kuroda 1972, Lambrect 1994, Sasse 1987, Rosengren, 1997, Togeby 2003, Hansen & Heltoft 2011). Det vil sige at de ikke etablerer en omhedsrelation. Det er en direkte konsekvens af at man tolker omhedsrelationen som en relation mellem en prædikation og en referent. Problemet ved denne analyse er at man dermed ignorerer at der findes andre semantiske strukturer end prædikationen der kan etablere en omhedsrelation. Og det er ikke mindst problematisk i en beskrivelse af informationsstruktur fordi en række af de informationsstrukturelt mar-kerede udtryksmåder er kendetegnet ved at de realiserer en semantisk struktur der netop adskiller sig fra prædikationen. Hvis man vil lave en systematisk udtømmende informationsstrukturel analyse af omhedsre-lationen på dansk, er man nødt at se på disse udtryksmåder. For sub-jektkriteriet betyder det at man må tage en række forbehold, og at det dermed er tvivlsomt om man kan anse subjektet for en indikation på statussen emneidentifikation.

I det følgende skal vi se en analyse af meddelelsesstrukturen der er baseret på specifikationen. Denne analyse kan supplere den prædika-tionsbaserede analyse på en række områder af sprogbrugen man ikke hidtil har været så opmærksom på.

5 DEN SPECIFIKATIONSBASEREDE MEDDELELSESSTRUKTURELLE ANALYSE

Den alternative analyse af meddelelsesstrukturen tager udgangspunkt i den semantiske struktur der kaldes specifikationen (Borchmann 2018, Mikkelsen 2005, Higgins 1979, Akmajian 1970). En specifi-

kation konstitueres af et valg inden for et leksikalsk paradigme som et kommunikationsfællesskab bruger til at skelne mellem tilstande af en variation i omgivelserne som medlemmerne af fælleskabet tildeler opmærksomhed (Borchmann 2018). En variation er en åben mængde af lokale, midlertidige, gensidigt udelukkende forekomster af en lukket mængde af genkommende tilstande af samme ontologiske type (Borchmann 2018). Eksempler på variationer er klokken, vindretningen, positionen, kogetiden på pasta, farven på bananer, viskositeten på fløde, bilers hastighed, renten på et lån - og under pandemien: afstandskravet, forsamlingsloftet, antallet af smittetilfælde, restauranters lukketid osv. Tilstande kan være alle ontologiske typer, fx tidspunkter som 12:50, kvantiteter som fyldt, retninger som nordvest, steder som lige syd for True Svæveflyveplads, farver som gul, smagsindtryk som bitter, viskositeter som stift, afstandskrav som en meter, rentesatser som 4 % og individer som Lars Bak. Det der er fælles for dem, er at de indebærer en handlemulighed (Gibson 1986, Reed 1996), og at den handlemulighed de indebærer, er foranderlig og mere eller mindre flygtig (Borchmann 2018). Det pragmatiske grundlag for specifikationen er to komplementære opgaver: identifikation af en variation og indikation af tilstanden af variationen. Indikationen er en påstand om at tilstanden er aktuel, dvs. eksisterer og er relevant, og indebærer at de andre mulige tilstande af variationen udelukkes i den forstand at indikationen af en af andre tilstande vil være usand eller utilstrækkeligt informativ. Formalsemantisk er specifikationen en variabel og analyseres sådan at det tegn der anvendes til at identificere variationen, definerer variabelen, og det tegn der indikerer tilstanden, er den værdi variabelen er fastlagt med (Akmajian 1970, Rooth 1985). Et eksempel på en ytring der realiserer en specifikation, er følgende:

- (25) Smittetallet i Norddjurs er fredag 126
(Adresseavisen 18.12.20)

Med det grammatiske subjekts kerneled, *smittetallet*, identificeres en variation, og med prædikativet *126* indikeres en tilstand af variationen hvormed de andre mulige tilstande, for eksempel 125 og 217, udelukkes. Antagelsen i den specifikationsbaserede analyse af omheds-

relationen er nu at skellet mellem identifikationen af variationen og indikationen af tilstanden er sammenfaldende med skellet mellem emneidentifikationen og meddelelsen (se modellen sektion 3). Omhedsrelationen tolkes altså som en relation mellem en variation i CG og en ytring der indikerer tilstanden af variationen (Borchmann 2018).

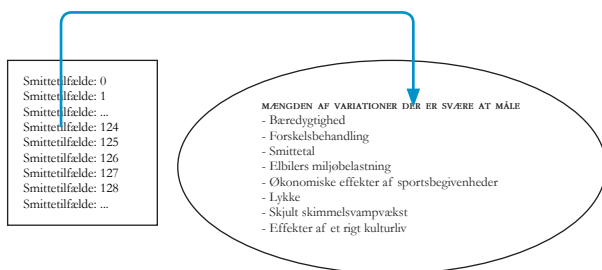
Den grammatiske analyse af specifikationer som (25) viser at emneidentifikationen realiseres af det grammatiske subjekt i fundamentfeltet (se også (1)). Det vil sige at den prædikationsbaserede analyses grammatiske emnekriterier for umarkerede ytringer faktisk holder stik for specifikationer som (25). Med andre ord ligner (25) en prædikation på overfladen så at sige. Så hvorfor udforme en alternativ analyse? Svaret er at specifikationens semantiske struktur adskiller sig fra prædikationens, og at specifikationen netop i kraft af denne struktur kan realiseres grammatisk på en række andre måder end den (25) eksemplificerer.

Man kan beskrive hvordan specifikationen adskiller sig fra prædikationen med udgangspunkt i følgende konstruerede eksempler og illustrationer:

Specifikation: Smittetallet er 126

Smittetilfælde: 0
Smittetilfælde: 1
Smittetilfælde: ...
Smittetilfælde: 124
Smittetilfælde: 125
Smittetilfælde: 126
Smittetilfælde: 127
Smittetilfælde: 128
Smittetilfælde: ...

Prædikation: Smittetallet er svært at måle

I begge ytringer kan det grammatiske subjekt *smittetallet* anses for emneidentifikationen. Men som det er illustreret med de blå pile, er funktionen af kopulaverbet i kommentaren ikke den samme: Med kommentaren i specifikationen *udpeges* en værdi i den mængde af værdier der defineres med emneidentifikationen, mens det med kommentaren i prædikationen angives at den mængde af værdier der defineres med emneindikationen, *tilhører* en anden mængde. Specifikationen begrænser sig altså til at operere på en enkelt mængde, i eksemplet mængden af mulige smittetal; prædikationen indbefatter derimod to mængder, i eksemplet mængden af mulige smittetal og den mængde prædikatet *svær at måle* afgrænser. Mens prædikationen angiver et tilhørsforhold til en anden mængde, så forudsætter udpegningen i specifikationen at det der udpeges, allerede indgår i mængden som en mulighed, i eksemplet 126. Og mens prædikationen angiver en inklusionsrelation, så effektuerer specifikationen en eksklusionsrelation idet samtlige de andre værdier i mængden udelukkes ved udpegningen (illustreret med gråt). Den mængde en specifikation opererer på, adskiller sig derfor også fra det almenbegreb der konstituerer et prædikat. Specifikationsmængden er en afgrænset mængde af tilstandstyper af samme ontologiske type i en afhængighedsrelation således at forekomsten af en tilstand af én type udelukker forekomsten af en tilstand af en anden type, i eksemplet er den ontologiske type smittetilfælde, og en af tilstandstyperne 126. Til forskel herfra omfatter almenbegrebet entiteter der dels er af mange forskellige ontologiske typer, dels er uafhængige af hinanden i den forstand at det ikke påvirker de andre entiteter i mængden hvis nye entiteter tilføjes.

De to grammatisk identiske konstruktioner – subjekt // kopula // prædikativ – realiserer altså forskellige semantiske strukturer. Prædikationen er en *kategorisering* af noget eksisterende og forudsætter dermed både eksistensen af en mængde af entiteter der skal kategoriseres, og en kategori der definerer en mængde af entiteter. Specifikationen er en påstand om aktualitet (altså sandhed og relevans) der beror på en *differentiering* inden for en afgrænset mængde af muligheder; den forudsætter udelukkende en afgrænset mængde af muligheder. Specifikation relaterer sig kun til en mængde, og dermed er den en mere simpel og basal semantisk struktur (Brentano 1925). Det betyder dels at den kan

realiseres grammatisk simpelt, dels at den indgår som element i andre, mere komplekse semantiske strukturer, herunder prædikationen.

At specifikationen er mere simpel, betyder til gengæld ikke at den ikke også er en sætningsdannende funktion. Men når man skal forklare hvordan den danner sætning, gør man det med udgangspunkt i den information der deles med ytringen, og som imødekommer et projiceret informationsbehov, dvs. fokus. Antagelsen er at prædikativ i en specificerende kopulakonstruktion per konvention har status som fokus. Den specificerende kopulakonstruktion varetager med andre ord en informationsstrukturel funktion. Det særlige ved specifikationers struktur er så at den tilstand der indikeres med fokus, per definition indgår i den afgrænsede mængde af tilstande der deles information om med fokuset. Det vil sige at tildelingen af fokus samtidig bestemmer hvilken mængde af tilstande der deles information om. Dermed er det også bestemt hvad der kan være emneidentifikation. En fokusindikerende funktion er altså samtidig en emneidentificerende funktion.

At der vitterligt er tale om funktioner, fremgår af to nært relaterede forhold: For det første kan man ikke realisere den specificerende kopulakonstruktion med markerende højtone. Hvis man markerer nogle af de to konstituerende informationsenheder prosodisk med en relativt højere tonehøjde, bevirker det en metakommunikativ tolkning, dvs. en korrektion på udtrykssiden af en anden talers ytring. Det er det der kaldes udtryksfokus (Krifka 2008); det kan ramme en hvilken som helst fonetisk enhed i en ytring, selv et enkelt fonem, og det kan ikke anses for et informationsstrukturelt middel. For det andet er konstruktionen kendetegnet ved at den fokusalternative mængde er forudsat per konvention, og at alternativerne ligeledes kan udelukkes per konvention. Det er med andre ord konventionelle implikaturer (Grice 2001, Levinson 2000), fx (KI angiver konventionel implikatur):

(26) men øh flyvehastigheden er altså halvfems

KI (*flyvehastigheden*): der er en mængde af flyvehastigheder

KI (*halvfems*): netop halvfems og hverken mere eller mindre

(Svæveflyvelev til instruktør, True Flyveplads 2017)

Markeret højtone angiver per konvention at der er alternativer til fo-

kus, og at de skal inddrages i forståelsen. Hvis konstruktionen ikke omfatter en nægtelse eller anden operator der præciserer inddragelsen, består inddragelsen i at udelukke alternativerne. Grunden til at man ikke kan realisere den specificerende kopulakonstruktion med markeret højtone, er således at konstruktionen (i forvejen) per konvention forudsætter den alternative mængde og udelukker alternativerne.

Den specificationsbaserede analyse af meddelelsesstrukturen gør det muligt at analysere en række forskellige udtryksmåder som den prædikationsbaserede analyse har måttet efterlade uanalyseret. Det gælder blandt andet de informationsstrukturelt markerede tegnvalg. Nedenfor skal vi se på en række informationsstrukturelt markerede tegnvalg. Først den såkaldt tetiske konstruktion og dernæst de fire markerede tegnvalg der blev eksemplificeret i sektion 2, nemlig pseudo-kløvninger, det-kløvninger, fokusoperator og markeret højtone. I det følgende vil den informationsenhed der realiserer emneidentifikationen, være understreget, og den informationsenhed der realiserer fokus, være fremhævet med fed:

- (27) og der er **rigtig god** sigtbarhed i dag
(Dragepilot til passager, Fasterholt Hanggliding &
Paragliding Center 2015)

(27) er den såkaldt tetiske sætning som vi i sektion 4 i henhold til den prædikationsbaserede analyse måtte anse for emneløs. Med den specificationsbaserede analyse kan vi bestemme det udsagnsyttringen indlejrer, som en specifikation. Og dermed kan vi lave en semantisk retvisende og informativ analyse idet vi kan tildele statussen emneidentifikation til en informationsenhed og bestemme omhedsrelationen som en relation mellem den variation der identificeres med emneidentifikationen, og yttringen. Det der deles information om med (27), er sigtbarheden. Det er i overensstemmelse med de pragmatiske emnekriterier: Variationen sigtbarhed er en del af CG inden for alle former for luftfart; den er af vedvarende interesse for piloter og ligger dem på sinde; og substantivet *sigtbarhed* giver adgang til at bestemme udsagnets sandhedsværdi. Her realiseres emneidentifikationen altså som kerneled i det nominalsyntagme der udgør det egentlige subjekt og står på pladsen N

i sætningsskemaet (Diderichsen 1987).

(27) er kendetegnet ved at det omfatter et substantiv der benævner en variation. Det gælder i øvrigt også (1), (25) og (26). Dette træk finder man ofte i sprogbrug der indgår i aktiviteter hvor der er konsensus om værdier og mål, hvor fysiske, kemiske og fysiologiske begrænsninger er afgørende, hvor sprogbrugerne deler en omfattende teknologisk medieret viden om disse begrænsninger, og hvor der er alvorlige risici og/eller klare ydre kriterier for succes. Fx luftfart, skibsfart, rumfart, hospitalsbehandling, industri, energiproduktion, fødevareproduktion og håndværk. Her har der dannet sig substantiver der betegner de variationer man ofte tildeler opmærksomhed og kommunikerer om fordi deres tilstande er afgørende for at træffe beslutninger og handle hensigtsmæssigt i forhold til værdier og mål. For eksempel *sigtbarhed*, *vindstyrke*, *vindretning*, *kurs*, *blodtryk*, *volumen*, *temperatur*, *hastighed*, *areal*, *nettovægt*, *næringsindhold* og *smittetal*. Disse substantiver kan uden videre gøres til grammatisk subjekt i specificerende kopulakonstruktioner som (1), (25) og (26) eller til kerneled i prædikativet i tetske sætninger som (27). Men det er ikke den mest almindelige måde at realisere specifikationer emneidentifikation på i dagligsproget. Her bruger man ofte en række andre led og leddele til at identificere variationer (Borchmann 2016). Nogle variationer defineres ad hoc, og her kan det være hele sætninger der realiserer emneidentifikation. Det skal vi se nedenfor.

Det forhold at specifikationen opererer på en mængde af genkommende tilstande, og at der danner sig paradigmer til at skelne mellem disse tilstande, gør det endvidere muligt at realisere en specifikation på en meget simpel måde. Fx:

- (28) Ved Vestkysten kan der blive op til **stormende kuling** og måske **storm**. (*Landbrugsavisen* 07.02.2020)

I forståelsen af (28) kan den variation der deles information om, identificeres alene på grundlag af indikationen af tilstanden af variationen. Det hænger sammen med at ordene *stormende kuling* og *storm* der anvendes til at indikere tilstanden, indgår i et variationsspecifikt, konventionelt afgrænset paradigme, nemlig Beaufort-skalaen der bruges til at skelne mellem vindstyrker inden for søfart. Her vil det være redundant

at benævne variationen idet et af ordene i paradigmet er tilstrækkeligt til at lytteren/læseren kan identificere variationen. Derfor udelades benævnelsen altid. Det betyder imidlertid ikke at ytringen ikke er om noget, og heller ikke at ytringen ikke har en emneidentifikation; det er derimod et eksempel på at indikationen af tilstanden af variationen både varetager opgaven at identificere variationen og at indikere tilstanden. På grundlag af den semiotiske model der blev præsenteret i sektion 3, kan man sige at der sker en fortætning af relationen C. Med (28) deles der altså information om vindstyrken, og emneidentifikationen realiseres af samme informationsenhed som indikationen af tilstanden. Denne realisering af emneindikationen kaldes *pars pro toto* (Borchmann 2018).

Mens paradigmer som Beaufort-skalaen er udviklet ved en metasproglig aktivitet og formelt accepteret af de institutioner der regulerer sprogbrugen på området, så gælder det for de fleste af de paradigmer vi i dagliglivets aktiviteter anvender til at skelne mellem tilstande af variationer, at de dannes og udvikles naturligt ved organisering af ord i dagligsproget. Det er følgende et eksempel på:

- (29) så er der **helt åbent** herude
men så er der jo (0.4) der er **åbent** fra den side
men der jo ikke å. (0.3) der er jo **forholdsvis læ** (0.7) fra den
her side ikke
(Sportsdirektør til ryttere, Post Danmark Rundt 2014)

Her er det det leksikalske paradigme TOPOGRAFISK EFFEKT PÅ VINDHASTIGHED [*åben, læ*] som er opstået i aktiviteten landevejsscykling, og som cykelryttere bruger til at skelne mellem topografiske effekter på vindhastigheden. Sådanne emneidentifikationer realiseres typisk *pars pro toto*. Det vil sige at det der deles information om med de tre ytringer i (29), er den topografiske effekt på vindhastigheden. Emneidentifikationen realiseres af samme informationsenhed som fokusindikationen, altså *pars pro toto*.

Tetiske konstruktioner kan anses for markerede tegnvalg. Den specifikationsbaserede analyse viser at de realiserer en omhedsrelation (se også Borchmann 2015a). De er altså ikke emneløse. I tetiske konstruk-

tioner med prædikativ vil prædikativet per konvention være (eller omfatte) fokus ligesom i den specificerende kopulakonstruktion. I og med at de realiserer specifikationer og indikerer fokus, indikerer de også hvad der er emneidentifikation. For disse konstruktioner gælder det altså at de kan anses for emneidentificerende funktioner.

De sidste eksempler den specifikationsbaserede analyse skal anvendes på, er fire markerede tegnvalg der er relativt velbeskrevne som indikationer på fokus: pseudokløvning, det-kløvning, fokusoperator og markeret højtone. Det er de fire tegnvalg der i sektion 2 blev illustreret med fire varianter af en ytring der realiserer samme udsagn. Bemærk at statussen emneidentifikation ikke kan tildeles de dele af ytringen der bidrager til at bestemme ytringens illokutionære værdi, herunder modalverber og operatorer som nægtelsen (Togeby 1994):

- (30) men den du skal køre afsted med, er måske ikke **Lars Bak**
- (31) men det er måske ikke **dig der** skal køre afsted med Lars Bak
- (32) men netop **du** skal måske ikke køre afsted med Lars Bak
- (33) men du skal måske ikke køre afsted med Lars ↑ **Bak**

Når de er interessante i forhold til spørgsmålet om det semantiske grundlag for analysen af illokutionære handlingers omhedsrelation, er det fordi de alle realiserer specifikationer. Det skal der redegøres for i det følgende.

Det der er karakteristisk for et markeret tegnvalg der indikerer fokus, er at det udpeger en tilstand i en afgrænset mængde af gensidigt udelukkende tilstande, og at den afgrænsede mængde af mulige tilstande er markeret som præsupponeret, dvs. en del af CG. Derfor kan de i henhold den specifikationsbaserede analyse anses for specifikationer. Det bemærkelsesværdige ved deres realisering af denne semantiske struktur kan anskueliggøres ved sammenholde dem med de umarkerede varianter: Den umarkerede variant af ytringen realiserer en prædikation der indlejrer en eller flere specifikationer; den markerede variant realiserer en specifikation der indlejrer en prædikation. I den markerede variant af ytringen bruges prædikationen til at definere den mængde af mulige tilstande der udpeges en tilstand i. Mekanikken er særligt tydelig i kløvninger.

- (34) det der rammer folk med lave indtægter er højredrejningen i samfundet (Debatråd til »Jeg mener udlændingepolitik er klassekamp« *Politiken* 28.03.18)

(34) er en pseudoklønning. Den umarkerede variant er følgende: *højredrejningen i samfundet rammer folk med lave indtægter*. Denne sætning realiserer en prædikation. Den har *højredrejningen i samfundet* som grammatisk subjekt i fundamentfeltet, og det opfylder kriterierne for emneidentifikationen i den prædikationsbaserede analyse. I pseudoklønningen er *højredrejningen i samfundet* prædikativ i en specificerende kopulakonstruktion. Det vil sige at prædikativet *højredrejningen i samfundet* er markeret som fokus. Det grammatiske subjekt omfatter en relativ ledsætning der er markeret som præsupponeret, og som realiserer en prædikation der definerer den mængde af mulige, gensidigt udelukkende tilstande der udpeges en tilstand i med fokuset, nemlig mængden af det der rammer folk med lave indtægter. I den specificationsbaserede analyse er det grammatiske subjekt i fundamentfeltet *det der rammer folk med lave indtægter*, altså emneidentifikation. Og pseudoklønningen markerer det grammatiske subjekt som emneidentifikation i og med at den markerer prædikativ som fokus. Det grammatiske subjekt, mere præcist den relative ledsætning, i pseudoklønningen kan altså anses for en emneidentificerende funktion.

- (35) og det er altså de her sår der går og kan drille os lidt
(Sygeplejerske til patient med et operationssår på albuen
der er sprunget op, regionshospital i provinsen 2020)

(35) er en det-klønning. Den umarkerede variant er prædikationen *de her sår går og kan drille os lidt*, der i henhold til den prædikationsbaserede analyse har *de her sår* som emneidentifikation. Med den markerede variant (35) udpeges sår på steder som albuen (det vil sige steder hvor der er stor mobilitet og et tyndt lag væv) i den mængde af sår der vil kunne drille sundhedspersonalet lidt. Grammatisk sker det ved at den informationsenhed taleren anvender til at udpege den aktuelle tilstand, gøres til prædikativ i en helsætning med *det* som subjekt og *er* (eller *bliver*) som finit verbum og med en efterstillet ledsætning i ekstraposition

(Diderichsen 1987: 196; se også Christensen 2019). Den efterstillede ledsætning beskriver Diderichsen samme sted som 'Den sætning, hvori Leddet "skulle have haft plads"'. Det er imidlertid - som Diderichsen selv angiver med anførselstegnene - misvisende. For det giver det indtryk at den umarkerede variant er normen og talerens udgangspunkt. Men den norm der styrer talerens valg af udtryksmåde i et kommunikativt samarbejde, er jo ikke hvad en grammatiker ved en kvantitativ analyse af et givet korpus kan konstatere er den mest hyppige; den norm der styrer valget, er at taleren tilpasser ytringen til lytterens sociokognitive tilstand (se sektion 3). I stedet kan ledsætningen beskrives ud fra den opgave den varetager i specifikationen, nemlig at identificere den mængde af alternative, mulige tilstande den udpegede tilstand indgår i. I (35) bidrager informationsenheden *der går og kan drille os lidt* til at identificere den mængde af sår som antageligvis vil kunne drille sundhedspersonalet lidt. Og i den specifikationsbaserede analyse skal denne informationsenhed derfor tildeles statussen emneidentifikation (se også Togeby 1994, Hansen & Heltoft 2011: 1793). Det-kløvningen kan derfor også anses for en emneidentificerende funktion.

- (36) Kun **god dømmekraft og øvelse** giver dig den korrekte følelse af, hvornår, hvor meget og hvor hurtigt pinden skal føres tilbage. (*Flyveteori EK 2018*)

(36) ville have været en prædikation hvis det ikke lige havde været for adverbiet *kun*. *Kun* konverterer prædikationen til en specifikation: Med (32) udpeges *god dømmekraft og øvelse* i mængden af det der giver læseren den korrekte følelse af, hvornår, hvor meget og hvor hurtigt pinden skal føres tilbage, og dermed udelukkes de præsupponerede alternativer til god dømmekraft og øvelse. *Kun* fungerer som en operator der angiver at den udpegede informationsenhed er en variabel, og at den resterende del af udsagnet bidrager til at definere variabelen (Rooth 1992). I henhold til den specifikationsbaserede analyse realiserer hele den resterende del af udsagnet, dvs. verbalet, således emneidentifikation. Adverbier der fungerer som fokusoperatorer, er altså også emneidentificerende funktioner.

- (37) men du skal måske ikke køre afsted med Lars ↑Bak
(Sportsdirektør til ryttere Post Danmark Rundt 2014)

(37) er et eksempel på markeret højtone. Dette tegnvalg er beskrevet som en fokusindikerende funktion. I (37) markeres informationsenheden *Lars Bak* som fokus. Dermed konverteres den syntaktisk angivne prædikation til en specifikation. Og det betyder at den også indikerer emneidentifikation. På det semantiske niveau sker det ved at den markerede højtone angiver at den markerede informationsenhed er en variabel, og at den resterende del af udsagnet definerer variabelen (Jackendoff 1972), det vil sige: DU KØRER AFSTED MED X. Definitionen af variabelen afgrænser en fokusalternativ mængde. I henhold til den specifikationsbaserede analyse skal *du køre afsted med* således tildeles statussen emneidentifikation. Markeret højtone kan altså også betragtes som en emneidentificerende funktion.

Fælles for de fire mønstergyldige fokusindikerende funktioner pseudoklønning, det-klønning, fokusoperator og markeret højtone er altså at de realiserer specifikationer, og at de dermed også realiserer en emneidentificerende funktion.

6 DISKUSSION

Ovenfor har vi set to meddelelsesstrukturelle analyser anvendt på forskellige udtryksformer som de hver især har en forklaringsværdi for. Den prædikationsbaserede analyses udgangspunkt er den umarkerede udtryksform referentielt subjekt i fundamentfeltet, og det er primært den som den har en forklaringsværdi for. Den specifikationsbaserede analyses udgangspunkt er markerede udtryksformer der indikerer fokus, og den har en meddelelsesstrukturel forklaringsværdi for samtlige disse udtryksformer. Fra et tekstanalytisk synspunkt kunne man måske nok stille sig tilfreds med at dele sprogbrugen op i to mængder af udtryksformer således at man anvendte den ene analyse på forekomster af udtryksformer der tilhører den ene mængde, og den anden analyse på forekomster af udtryksformer der tilhører den anden mængde. Men fra et funktionel lingvistisk synspunkt er der mere på spil. I en funktionel lingvistisk beskrivelse opererer man med antagelser om basale kommunikative opgaver som drivkræfter i formningen af et sprogs grammatik

og som grundlag for analysen af et sprogs funktioner. Den prædikationsbaserede analyse forudsætter at kategorisering af genstande er den basale opgave og drivkraft. Og nu rejser det forhold at den specificationsbaserede analyse har en forklaringsværdi for en række markerede udtryksformer, følgende spørgsmål: Er behovet for at differentiere handlemuligheder og dermed for specification, en mere basal drivkraft i formningen af et sprog end behovet for at kategorisere genstande og dermed for prædikation? Det er et uendeligt stort spørgsmål, og ikke et der kan besvares her. Men med udgangspunkt i resultaterne af undersøgelserne af de to analysers forklaringsværdi kan man i det mindste genoverveje nogle argumenter for hvilken semantisk struktur og dermed også hvilke udtryksformer man skal basere den meddelelsesstrukturelle analyse af et sprog på.

Allerede Gabelentz (1869) er opmærksom på at markerede udtryksformer realiserer specificationer, og at specificationers emneidentifikationer definerer variable, nemlig når han i den meddelelsesstrukturelle analyse af ytringen *mit Speck fångt man Mäuse* bestemmer middel som det der deles information om: 'In dem Sprichworte: "Mit Speck fångt man Mäuse" ist das grammatische Subject "man". Ganz gewiss ist dies aber nicht das psychologische Subject, nicht Dasjenige, wovon die Rede ist. Vielmehr ist die Rede vom Mittel' (Gabelentz 1869: 371). Det er dog ikke noget han udvikler til en metodisk pointe. Reinhart (1981) er derimod helt eksplicit; hun afviser at emneidentifikationen kan være en definition af en variabel med udgangspunkt i kopulakonstruktioner af følgende type: *Peter er selvstændig og grundig*. Reinhart angiver at hvis man spørger hvad denne ytring er om, vil følgende to svar ganske vist begge være passende intuitivt set: (A) Den er om Peter, og (B) den er om Peters kvalifikationer. Men Reinhart anfører så at den tekniske term *omhed* begrænser sig til den tolkning (A) repræsenterer. Ytringen er om Peter i teknisk forstand fordi den prædicerer noget om Peter (Reinhart 1981: 54). Den tolkning (B) repræsenterer, kaldes *discourse topic*, og discourse topic falder ifølge Reinhart uden for den meddelelsesstrukturelle analyse. Pointen er at emnet må svare til et udtryk i sætningen (Reinhart 1981: 54). Det første problem ved dette argument er at kvalifikationer faktisk svarer til noget i sætningen, nemlig *selvstændig* og *grundig*; disse adjektiver betegner eksempler på kvalifikationer.

Svarer til-relationen kan med andre ord også realiseres pars pro toto (se sektion 5). Det andet problem ved argumentet er at vi kan observere kopulakonstruktioner af følgende type: *Peters kvalifikation er selvstændighed og grundighed*. Hvis vi i den meddelelsesstrukturelle analyse af denne ytring hævder at kvalifikation er discourse topic, ignorerer vi det kriterium at emnet skal svare til et udtryk i sætningen; for kvalifikation svarer til det grammatiske subjekts kerneled *kvalifikation*. Hvis vi omvendt bestemmer kvalifikation som det ytringen er om i den tekniske forstand, udstiller vi det semantiske kriterium at der prædiceres noget om emnet, som misvisende. For ytringen realiserer ikke prædikation, men en specifikation. Så der prædiceres ikke noget om kvalifikation med ytringen. Derimod specificeres kvalifikationerne. Den specifikationsbaserede analyse tydeliggør at Reinharts argument for at basere den meddelelsesstrukturelle analyse på prædikationen ikke er tilstrækkelig gennemtænkt eller i det mindste ikke er funderet på et repræsentativt udsnit af de udtryksformer der kendetegner et sprog som dansk.

Påvisningen af svaghederne i Reinharts argument for analysens semantiske udgangspunkt giver samtidig anledning til at genoverveje analysen af nogle af de udtryksformer vi har analyseret semantisk som prædikationer. Her er eksempel (16) interessant fordi den udtryksform den er et eksempel på, synes at befinde sig i et grænseområde mellem prædikationer og specifikationer¹: *så den kan vi godt starte for*. I analysen af dette eksempel i sektion 4 bemærker jeg at det middelbare objekt *den* er betonet, men at der ikke er tale om markeret højtone. Prosodien realiserer således ikke en fokusindikerende funktion, og dermed kan man ikke med henvisning til prosodien analysere (16) som en specifikation. Det der gør at konstruktionen anses for markeret, er at det middelbare objekt står i fundamentfeltet. Denne udfyldning af fundamentfeltet kan imidlertid heller ikke anses for en fokusindikerende funktion. Af disse to grunde blev (16) analyseret som en prædikation med *den* som emneidentifikation. Problemet ved denne analyse er at *den* ikke opfylder relevanskriteriet for emneidentifikationen. Flyet der refereres til med *den*, kan ikke i sig selv siges at være noget der tildeles opmærksomhed og som ligger sprogbrugerne på sinde i kommunikationsfællesskabet. Det som tildeles opmærksomhed, og som ligger

svæveflyvepiloter på sinde, er de handlemuligheder flyet udgør. Det kan være flyet som et likvidt middel, noget man kan flyve i, noget der kræver vedligeholdelse, noget der kræver hangarplads eller noget der udgør en forhindring for at starte. I det aktuelle tilfælde er det eleven tildeler og skal tildele opmærksomhed, og som ligger eleven og skal ligge eleven på sinde, forhindringer for at starte. Og her er flyet E4 blot en mulig forhindring i en mængde af mulige forhindringer. Fra et sociokognitivt synspunkt kan man derfor antage at taleren bruger (16) som en specifikation, og at lytteren tolker (16) som en specifikation der har forhindringer for at starte som emne. Men det er altså ikke noget der beror på udtryksformen; det er noget taleren og lytteren tilføjer som en konversationel implikatur (Grice 2001). Til gengæld er der heller ikke noget i udtryksformen der blokerer for denne tilføjelse. Den udtryksform der kendetegner (16), er altså åben for at man tolker den både som prædikation og som en specifikation. Det er derfor at der kan opstå uenighed i den meddelelsesstrukturelle analyse. Og det viser netop at denne udtryksform - selvom den angiveligt er markeret i en eller anden henseende - ikke er meddelelsesstrukturelt markeret. Bemærk at man til forskel herfra ikke kan tolke de udtryksformer der kendetegner (27)-(37), som prædikationer; de kan kun tolkes som specifikationer, og det vil sige at emneidentifikationen definerer en variabel. Denne semantiske begrænsning er netop det der gør dem til meddelelsesstrukturelt markerede udtryksformer. Sammenholder vi denne redegørelse med Reinharts kan man sige at Hallidays term informationsstruktur i kombination med Andersens distinktion markeret og umarkeret tilbyder en opdatering af det krav Reinhart forbinder med brugen af den tekniske term omhed: Fra et funktionel lingvistisk synspunkt er kravet ikke at emnet "svarer til noget i sætningen", men at emnet er indikeret med en markeret udtryksform.

På ovenstående baggrund er det også interessant at genoverveje analysen af den udtryksform som er udgangspunkt for den prædikationsbaserede analyse, og som den netop skal have en forklaringsværdi for, nemlig den simple kopulakonstruktion som (14) eksemplificerer: *hooden er låst*. I sektion 4 blev (14) uden videre analyseret som en prædikation med *hooden* som emneidentifikation. Men som Reinhart ganske rigtigt peger på, er der to mulige svar på hvad en ytring som (14) kan

være om, nemlig: (A) hooden og (B) hoodens sikringstilstand. Reinhart begrænser så den tekniske term til den tolkning (A) repræsenterer. Vi har nu set at Reinharts argument for denne begrænsning er tvivlsomt, og med den specifikationsbaserede analyse kan vi kvalificere den tolkning (B) repræsenterer, semantisk og tilføje den til det genstandsområde den tekniske term omhed dækker. (14) indlejrer en specifikation i og med talerens valg af udtrykket *låst*; *låst* indgår i paradigmet SIKRINGSTILSTAND[*låst*, *ulåst/låben*] der bruges til at skelne mellem sikringstilstandene af plexiglaslågene på svæveflys cockpitter. Variationen sikringstilstand identificeres pars pro toto via det fokusindikerende prædikativ *låst*. Sikringstilstanden er en del af piloternes CG; det er en variation der tildeler opmærksomhed og som ligger dem på sinde; at tildele opmærksomhed til hoodens sikringstilstand indgår endog i en fast procedure for et cockpitcheck. Da udtrykket *låst* kan bruges til at identificere variationen sikringstilstand, opfylder det altså både tilgængelighedskriteriet og relevanskriteriet. Det er lidt mere tvivlsomt om *låst* opfylder adgangskriteriet som emneidentifikation; det afhænger af hvordan man tolker kriteriet. Og den traditionelle tolkning er at det skal være en reference. Den mere detaljerede analyse af hvordan tilgængelighedskriteriet kan opfyldes af en fokusindikerende udtryksform er der ikke plads til her; den har jeg præsenteret andetsteds med distinktionen *deling* og *indlejring* (Borchmann 2016). Men det er heller ikke afgørende. Det afgørende er at en udtryksform som (14) indebærer en specifikation, og at der ikke er noget i udtryksformen der blokerer for at taleren bruger den som en specifikation, eller at lytteren tolker den som en specifikation. Det understøttes af sekvenser som (13). Talers 2's umarkerede ytring *jeg ligger lige syd for banen*, har et referentielt grammatisk subjekt i fundamentfeltet; men hvis taler 1 skal tolke denne ytring som et svar på spørgsmålet *hvad er din position*, må den nødvendigvis tolkes som en specifikation med position som emne, og *lige syd for banen* som emneidentifikation pars pro toto. Udtryksformen referentielt subjekt i fundamentfeltet er altså åben for forskellige meddelelsesstrukturelle tolkninger. Den specifikationsbaserede analyse understøtter således den antagelse at det er en meddelelsesstrukturelt umarkeret form i den forstand at den er ikke-specifik med hensyn til tildelingen af statussen som emneidentifikation.

Ovenstående diskussion gør det ikke muligt at konkludere noget om hvad der er den basale opgave og drivkraft i formningen af meddelelsesstrukturen i dansk. Men den har en metodisk indebyrd. De umarkerede former er ikke et godt udgangspunkt for en analyse af meddelelsesstrukturen i dansk; de er åbne for forskellige tolkninger af omhedsrelationen og fører til uenigheder der kun kan opløses med henvisning til det aktuelle kommunikationsfællesskabs CG. Og hvis genstanden for analysen er meddelelsesstrukturelle funktioner forstået som stabile, konventionelle relationer mellem udtryksformer og opgaver, må man nødvendigvis tage udgangspunkt i de meddelelsesstrukturelt markerede former.

7 SAMMENFATNING OG KONKLUSION

Analyserne af nogle udvalgte varianter af sætningsformede udtryk viser at den prædikationsbaserede meddelelsesstrukturelle analyses semantiske og grammatiske kriterier har en forklaringsværdi for den umarkerede variant referentielt grammatisk subjekt i fundamentfeltet, men at der opstår problemer lige så snart man ændrer på en af disse tre parametre. Analysen bekræfter at initialkriteriet generelt er misvisende i beskrivelsen af dansk meddelelsesstruktur, og at man både må tage en række ledstillingsmæssige og semantiske forbehold for subjektkriteriet der gør at det grammatiske subjekt ikke kan anses for en emneidentificerende funktion. Selv referentielt grammatisk subjekt i fundamentfeltet er åbent for flere meddelelsesstrukturelle tolkninger. Det bekræfter at det er en meddelelsesstrukturelt umarkeret udtryksform.

Den specifikationsbaserede meddelelsesstrukturelle analyse viser imidlertid at det ikke tillader den konklusion at dansk ikke har meddelelsesstrukturelle funktioner. Hvis man konkluderer det, beror det på udgangspunktet i prædikationen og dermed de meddelelsesstrukturelt umarkerede former. Den specifikationsbaserede analyse viser for det første at den specificerende kopulakonstruktion er en fokusindikerende og emneidentificerende funktion. Dernæst viser den at konstruktioner man i henhold til den prædikationsbaserede analyse må anse for emneløse, ikke alene kan etablere en omhedsrelation, men faktisk kan anses for emneidentificerende funktioner. Analysen viser endelig at fire mønstergyldige fokusindikerende udtryksformer på dansk, nemlig

pseudokløvning, det-kløvning, fokusoperatorer og markeret højtone, realiserer specifikationer, og at de dermed også har en emneidentificerende funktion.

Den specifikationsbaserede analyse viser til gengæld også at den topologiske realisering af emneidentifikationen er uensartet, og analyser som (27) der splitter et enkelt sætningsled op i to komplementære funktioner, må få det til at løbe koldt ned ad ryggen på enhver der har ambitioner om en topologisk baseret meddelelsesstrukturel analyse. Hvad den specifikationsbaserede analyse måske først og fremmest viser, er at omhedsrelationen er grammatisk og semantisk væsentligt mere kompleks end man har antaget i den prædikationsbaserede analyse, og at kravet om at emnet skal svare til et udtryk i sætningen, resulterer i en grov forenkling. Det kunne tale for at man i en meddelelsesstrukturel analyse af dansk tager udgangspunkt i den mest simple og basale struktur og i de meddelelsesstrukturelt markerede former. Det er denne forsigtige anbefaling der er konklusionen på denne artikel. I dette arbejde kan man med fordel benytte sig af den præsenterede semiotiske model af omhedsrelationen som ramme for beskrivelsen og den pragmatiske og semantiske analyse af specifikationen der er redegjort for, som basis for den grammatiske analyse.

TAK

Redaktørerne Jacob Thøgersen og Michael Nguyen og fagfællen har ydet et værdifuldt bidrag til artiklens formidling og præcision. Artiklen adskiller sig således væsentligt fra den første udgave. Tak for det! Det fremgår af referencerne undervejs hvem der har bidraget til udviklingen af artiklens argument. Ingen nævnt, ingen glemt. Men flere af forfatterne har endvidere bidraget til udviklingen af argumentet ved diskussioner i Pragmatikkredsen. Derfor en særlig tak til Peter Harder, Lars Heltoft, Ole Ravnholt og Ole Togeby.

Simon Borchmann, professor

Institut for Kommunikation og Humanistisk Videnskab, Roskilde Universitet

sub@ruc.dk

LITTERATUR

Akmajian, A. 1970. *Aspects of the grammar of focus in English*. MIT.

Andersen, H. 2001. Markedness and the theory of linguistic change. H. Andersen (red.), *Actualization: linguistic change in progress*, 21-57. Amsterdam: John Benjamins. DOI: 10.1075/cilt.219.02and.

Austin, J.L. 1962. *How to do things with words*. London: Oxford University Press.

Borchmann, S. 2010. Tekster og sproghandlinger: introduktion til et tema og en problematik. *Scandinavian Studies in Language* 1(1). 1-39. DOI: 10.7146/sss.v1i1.3787.

Borchmann, S. 2013. Det mentale cockpit - en epistemologisk og psykologisk karakteristik af den meddelelsesstrukturelle konstituent variablen. *14. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. 77-103.

Borchmann, S. 2015a. Tetiske sætninger i udøversprogbrug. *15. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. 47-68.

Borchmann, S. 2015b. "Fordi man ved aldrig" – emne, fokus og kohærens i informativ udøversprogbrug. *Skandinaviske Sprogstudier* 6(4). 17-106. DOI: 10.7146/sss.v6i4.22983.

Borchmann, S. 2016. En funktionel semantik baseret på økologisk psykologi. *NyS - Nydanske Sprogstudier* 50. 183-220. DOI: 10.7146/nys.v1i50.23802.

Borchmann, S. 2018. Utterances as tool-mediated specifications of affordances: Ecological pragmatics. *Psychology of Language and Communication* 22. 125-163. DOI: 10.2478/plc-2018-0006.

Brentano, F. 1925. Vorstellung und Urteil, zwei Klassen. *Psychologie vom empirischen Standpunkt*, 38-82. Leipzig: Felix Meiner.

Carlson, G. 2006. Reference. L.R. Horn & G. Ward (red.), *The handbook of pragmatics*, 74-96. Malden: Blackwell Publishing. DOI: 10.1111/b.9780631225485.2005.00006.x.

Christensen, T.K. 2007. *Hyperparadigmer - en undersøgelse af paradigmatiske samspil i danske modusystemet*. Ph.d.-afhandling. Roskilde Universitetscenters trykkeri.

Christensen, M.H. 2019. Kløvnings - hvad er det det er? Danske sætningskløvningsstruktur, funktion og brug. Ph.d.-afhandling. Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.

- Clark, H.H. & G.L. Murphy. 1982. Audience Design in meaning and reference. *Advances in Psychology* 9. 287-299. DOI: 10.1016/S0166-4115(09)60059-5.
- Clark, H. 1996. *Using language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Danes, F. 1974. Functional sentence perspective and the organisation of text. F. Danes (red.), *Papers on Functional Sentence Perspective*, 106-128. Prag: Academia, Publishing House of the Czechoslovak Academy of Sciences.
- Diderichsen, P. 1966 [1935]. Prolegomena til en metodisk dansk Syntax. I *Helhed og Struktur*. København: G.E.C. Gads Forlag.
- Diderichsen, P. 1987 [1946]. *Elementær Dansk Grammatik*. 3. udg., 9. oplag, København: Gyldendal.
- Féry, C. & M. Krifka. 2008. Information structure. Notional distinctions, ways of expression. P. van Sterkenburg (red.), *Unity and diversity of languages*, 123-136. Amsterdam: John Benjamins. DOI: 10.1075/z.141.13kri.
- Firbas, J. 1964. On defining theme in functional sentence analysis. *Travaux Linguistiques de Prague* 1, 267-280. Prag: Académie tchécoslovaque des Sciences.
- Gabelentz, G.v.d. 1869. Ideen zu einer vergleichenden Syntax. *Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft* 6. 376-384.
- Garrod, S. 1995. Distinguishing between explicit and implicit focus during text comprehension. G. Richeit & C. Habel (red.), *Focus and coherence in discourse processing*, 3-17. Berlin: Walter de Gruyter.
- Gibson, J.J. 1986/1979. *The ecological approach to visual perception*. New York: Psychology Press.
- Givon, T. 1984. *Topic continuity in discourse: A quantitative cross-language study*. Amsterdam: John Benjamins. DOI: 10.1075/tsl.3.
- Grice, P. 2001 [1975]. Logic and conversation. C. Henriksen (red.), *Can you reach the salt? - Pragmatikkens klassiske tekster*, 251-262. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Grønnum, N. 2004 [2001]. *Fonetik og Fonologi – Almen og Dansk*. 2.udg. København: Akademisk Forlag.
- Gundel, J. 1988. Universals of topic-comment structure. M. Hammond, E. Moravcsik & J. Worth (red.), *Studies in syntactic typology*, 209-239. Amsterdam: John Benjamins. DOI: 10.1075/tsl.17.16gun.
- Gundel, J.K. & T. Fretheim. 2005. Topic and focus. L.R. Horn & G. Ward (red.), *The handbook of pragmatics*, 175-196. Malden: Blackweel Publishing. DOI: 10.1002/9780470756959.ch8.

- Gundel, J.K. 2012. Pragmatics and information structure. K. Allen & M.M. Jaszczolt (red.), *The Cambridge handbook of pragmatics*, 585-598. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: 10.1017/CBO9781139022453.032.
- Gøtzsche, P.C. 2013. *Dødelig medicin og organiseret kriminalitet. Hvordan medicinalindustrien har korrumperet sundhedsvæsenet*. København: People's Press.
- Hajicova, E. 1991. Topic-focus articulation and coreference in models of discourse production. *Journal of Pragmatics* 16. 157-166. DOI: 10.1016/0378-2166(91)90078-C.
- Halliday, M.A.K. 1967. Notes on transitivity and theme in English. *Journal of linguistics* 3. 199-244. DOI: 10.1017/S0022226700016613.
- Halliday, M.A.K., 2004. *Introduction to functional grammar*. 3 udg. London: Arnold.
- Hansen, E. & L. Heltoft. 2011. *Grammatik over det danske sprog*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab & Syddansk Universitetsforlag.
- Harder, P. 1996. *Functional semantics*. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Harder, P. 2010. *Meaning in mind and society*. Berlin: De Gruyter Mouton. DOI: 10.1515/9783110216059.
- Haspelmath, M. 2006. Against markedness (and what to replace it with). *Journal of Linguistics* 42. 25-70. DOI: 10.1017/S0022226705003683.
- Haviland, S.E. & H.H. Clark. 1977. Comprehension and the given-new contract. R. Freedle (red.), *Discourse production and comprehension*, 1-39. Norwood: Ablex Publishing Corporation.
- Heltoft, L. 1996. Topics in Danish and in universal pragmatics. L. Heltoft & H. Haberland (red.), *Proceedings of the Thirteenth Scandinavian Conference of Linguistics*, 251-262. Roskilde University, Department of Language and Culture.
- Higgins, R.F. 1979. *The pseudo-cleft construction in English*. New York: Garland.
- Hutchins, E. 1995. *Cognition in the wild*. Cambridge: The MIT Press.
- Jackendoff, R.S. 1972. *Semantics interpretation in generative grammar*. Cambridge: The MIT Press.
- Jakobson, R. 1967. Lingvistik og poetik. *Vindrosen* 14(7). 41-52.
- Krifka, M. 2008. Basic notions of information structure. *Acta Linguistica Hungarica* 55. 243-276. DOI: 10.1556/aling.55.2008.3-4.2.
- Krifka, M. & R. Musan. 2012. Information structure: Overview and linguistic issues. M. Krifka, R. Musan & W. Klein (red.), *Expression of cognitive categories: Expression of information structure*, 1-44. München: Walter de Gruyter. DOI: 10.1515/9783110261608.1.

- Kuroda, S.-Y. 1972. The categorical and the thetic judgment. *Foundations of Language* 9. 153-185.
- Lambrecht, K. 1994. *Information structure and sentence form*. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: 10.1017/CBO9780511620607.
- Laursen, A.L. 1989. Tema-rema struktur og oversættelse. *HERMES - Journal of Language and Communication in Business* 2(3). 29-50. DOI: 10.7146/hjlcb.v2i3.21402.
- Levinson, S.C. 2000. *Presumptive meanings*. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology Press. DOI: 10.7551/mitpress/5526.001.0001.
- Lewis, D.K. 1969. *Convention: A philosophical study*. Cambridge: Harvard University Press.
- Mikkelsen, L. 2005. *Copular clauses. Specification, predication and equation*. Amsterdam: John Benjamins. DOI: 10.1075/la.85.
- Paul, H. 1898. *Prinzipien der Sprachgeschichte*. Halle A.S.: Max Niemeyer.
- Prince, E. 1981. Toward a taxonomy of given-new information. P. Cole (red.), *Radical pragmatics*, 223-254. New York: Academic Press.
- Ravnholt, O. 1996. Information packaging in Ælta. L. Dybkjær (red.), *Proceedings of the second Spoken Dialogue and Discourse Workshop*, 28-41. Centre for Cognitive Informatics, Risø National Laboratory/Roskilde University.
- Ravnholt, O. 2011. Links og topics i tredje klasse. 13. *Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. 261-275.
- Reed, E.S. 1996. *Encountering the world*. New York: Oxford University Press.
- Reinhart, T. 1981. Pragmatics and linguistics. Analysis of sentence topics. *Philosophical* 27. 53-94.
- Rooth, M. 1985. *Association with focus*. Ph.d.-afhandling, University of Massachusetts. DOI: 10.1007/BF02342617.
- Rooth, M. 1992. A theory of focus interpretation. *Natural Language Semantics* 1. 75-116.
- Rosengren, I. 1997. The thetic/categorical distinction revisited once more. *Linguistics* 35. 439-479. DOI: 10.1515/ling.1997.35.3.439.
- Sanford, A. & S.C. Garrod. 1981. *Understanding written language*. New York: John Wiley & Sons.
- Sanford, A. & S.C. Garrod 1994. Selective processing in text understanding. M.A. Gernsbacher (red.), *Handbook of psycholinguistics*, 699-719. San Diego: Academic Press.

- Sasse, H.-J. 1987. Thethetic/categorical distinction revisited. *Linguistics* 25. 511-580. DOI: 10.1515/ling.1987.25.3.511.
- Searle, J. 1969. *Speech acts: An essay in the philosophy of language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Searle, J. 1979. *Expression and meaning: Studies in the theory of speech acts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stalnaker, R.C. 1999 [1974]. Pragmatic presuppositions. *Context and content: Essays on intentionality in speech and thought*. Oxford University Press. DOI: 10.1093/0198237073.003.0003.
- Stalnaker, R. 2002. Common ground. *Linguistics and Philosophy* 25(5/6). 701-721. DOI: 10.1023/A:1020867916902.
- Strawson, P.F. 1964. Identifying reference and truth values. *Theoria* 30. 96-118. DOI: 10.1111/j.1755-2567.1964.tb00404.
- Strawson, P.F. 1974. *Subject and predicate in logic and grammar*. London: Methuen.
- Togeby, O. 1993. *PRAXT – pragmatisk tekstteori*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Togeby, O. 1994. Speech acts and information structure. E. Engberg-Pedersen, L.F. Jakobsen & L.S. Rasmussen (red.), *Function and expression in functional grammar*, 183-195. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Togeby, O. 2003. *Fungerer denne sætning?* København: Gads Forlag.
- Togeby, O. 2009. Ordkløveri? Om sætningskløvning på dansk. R. Therkelsen & E.S. Jensen (red.), *Dramatikken i grammatikken*, 439-455. Roskilde: Institut for Kultur og Identitet, Roskilde Universitet.
- Tomasello, M. 2008. *Origins of human communication*. Cambridge: The MIT Press. DOI: 10.7551/mitpress/7551.001.0001.
- Vallduví, E. 1992. *The informational component*. New York: Garland.
- Weil, H. 1978 [1887]. *The order of words in the ancient languages compared with that of the modern languages*. Amsterdam: John Benjamins. DOI: 10.1075/acil.14.
- Zukow-Goldring, P. & K.R. Ferko. 1994. An ecological approach to the emergence of the lexicon: Socializing attention. V. John-Steiner, C. Panofsky & L. Smith (red.), *Sociocultural approaches to language and literacy: An interactionist perspective*, 170-190. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: 10.1017/CBO9780511897047.008.

ⁱ En fagfælle mente at den skulle analyseres som en specifikation.